

Satu Sirén
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2020

KURAATTORI TOISEN ASTEEN OPISKELI- JOITA OPINTOIHIN KIINNITTÄMÄSSÄ

TIIVISTELMÄ

Satu Sirén

Kuraattori toisen asteen opiskelijoita opintoihin kiinnittämässä

47 sivua, 1 liitettä

Syksy, 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK)

Tässä opinnäytetyössä etsittiin toimivia käytäntöjä, joilla kuraattori voi tukea toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymistä. Opinnäytetyön johtopäätösten avulla muodostettiin kohdeorganisaatioon kehittämisehdotuksia kuraattorityöhön. Opinnäytetyöntekijä työskentelee kuraattorina kohdeorganisaatiossa.

Kehittämiseen osallistui pääosin vain opinnäytetyöntekijä, reflektoiden tutkimustuloksia opiskeluhuollon tiimin ja tiiminvetäjän kanssa. Aineisto kerättiin jo olemassa olevista toiselle asteelle tehdyistä toimintamalleista, joissa keskityttiin tukemaan opiskelijaa opintoihin moniammatillisesti. Aineistoa tutkittiin pääosin benchmarking – vertaisarvioinnin avulla. Kouluun kiinnittymisen tutkimustiedon ja benchmarking – vertaisarvioinnin avulla muodostui tiivis tietopaketti siitä, millaisia käytäntöjä tulisi olla ja millaisia on jo kehitetty.

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan ja benchmarkkauksen johtopäätökset tuovat esille, että varhaisen tuen antaminen yhteistyössä moniammatillisesti on merkittävää opiskelijan kouluun kiinnittymiselle. Yhteistyössä opiskelijan kanssa tulee toimia opettaja, vanhemmat ja tarvittavat muut tukiverkoston valitut tahot. Opiskelija tulee kohdata arvokkaasti ja kunnioittavasti, vuorovaikutukseen tulee siis panostaa. Nuoren oma osallisuus ja onnistumiset koulunkäynnissä tulee tuoda esille. Kuraattorityö voi tarvittaessa olla mukana kaikissa vaiheissa auttamassa opiskelijaa kiinnittymään kouluun.

Asiasanat: benchmarking, kouluun kiinnittyminen, kuraattorityö, toisen asteen koulutus

ABSTRACT

Satu Sirén

A social worker supporting the attachment of secondary school students to school

47 pages, 1 appendices

Autumn 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Degree program of social services

Bachelor of Social Services

This thesis was to search operational systems as to how the school social worker can support upper secondary school students to engage in school and studies. With the help of conclusions of the thesis, development suggestions were compiled for the target organisation's school social work. The author of the thesis is working as a school social worker in the target organisation.

The thesis was executed as a research development operation. The main part of the development process was done by the author of the thesis, by reflecting on research results with the student welfare service team and the team leader. Material was collected from the existing formulas for upper secondary school concentrating on supporting students in studies multi-professionally. The material was mostly explored by benchmarking. Knowledge by research of engagement as for the school, together with benchmarking a compact data, was compiled about what kind of conventions one should have and what has already been developed.

Conclusions of the development process and benchmarking reveal that giving early support multi-professionally is remarkable for the student engagement to school. In cooperation with the student, there must be a teacher, parents and other selected support systems. The student has to be faced with respect and with honour; thus strong effort should be put to interaction. The teenager's own participation and success in studies has to be brought up. School social work can help student engagement to school at every stage when needed.

Keywords: benchmarking, engagement to school, school social work, upper secondary education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 OPISKELIJAN KOULUUN KIINNITTÄMINEN.....	6
2.1 Kouluun kiinnittymisen ulottuvuus ja tutkimus	6
2.2 Kouluun kiinnittymättömyyden seurauksia	8
2.3 Keinoja kouluun kiinnittymiselle	10
3 KURAATTORITYÖ TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA.....	12
3.1 Kuraattoripalvelut toisen asteen koulutuksessa	12
3.2 Kuraattorityön mahdollisuudet kiinnittää opiskelijoita opintoihin	13
3.3 Sosiaalipedagoginen näkökulma kuraattorityöhön	15
4 BENCHMARKING-VERTAISARVIOINTI TOTEUTUSMENETELMÄNÄ ...	17
4.1 Benchmarking tutkimuksellisessa kehittämistyössä	17
4.2 Aineiston keruu ja analyysi.....	19
4.3 Luotettavuus ja eettisyys.....	23
5 BENCHMARKING-VERTAISANALYYSIN TOTEUTUS	25
5.1 Kehittämistyön prosessi	25
5.2 Luksia: Sujuva polku	28
5.3 Tampereen kaupunki ja Tredu: Varhaisen tuen toimintamalli	29
5.4 Niilo Mäki Instituutti: Motivoimaa-hanke	31
6 KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET	34
6.1 Keinoja opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymiseen.....	34
6.2 Kehittämisehdotukset VAAOn kuraattorityöhön	36
7 POHDINTA	40
LIITE 1. Opiskelijan alkuhaastattelu	48

1 JOHDANTO

Yhteiskunnassa eletään monella tavalla muutosten aikaa. Pitkään jatkuneen nuorten syrjäytymisen ehkäisevään työhön avuksi aiotaan ottaa käyttöön korkeampi oppivelvollisuusikä. (HE 173/2020). Samaan aikaan on tarkoitus vahvistaa ohjausta ja oppilashuollon palveluita sekä peruskoulun mahdollisuuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2020).

Opinnäytetyön aihe liittyy ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun nuorten koulutuksesta ja sitä myötä työelämästä ja yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Tämä kaikki tuo suuren tarpeen kehittää toisen asteen koulutuksen opiskeluhuollon palveluita ja tässä tapauksessa kuraattoripalveluita. Olen työskennellyt pitkään nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ja hyvinvoinnin edistämisen työtehtävissä. Vuosi sitten sain tilaisuuden siirtyä toisen asteen oppilaitoksen kuraattoriksi. Opinnäytetyön kohdeorganisaatio on Pirkanmaalla sijaitseva Valkeakosken ammattiopisto. Teoreettinen viitekehys muodostuu koulukuraattorin työtä ohjaavasta lainsäädännöstä ja kouluun kiinnittymisen taustateoriasta. Relevanttia taustatietoa kouluun kiinnittymisen tutkimuksesta, käsitteistä sekä löydöksistä sain 2018 valmistuneesta erityispedagogiikan proseminarityössäni, jossa tutkin kouluun kiinnittymistä erityisopettajan näkökulmasta. Pedagogisen kouluun kiinnittymisen teorian rinnalle otin mukaan sosiaalipedagogiikan viitekehysten vahvistaakseni tutkimuksen sosiaalityön näkökulmaa.

Opinnäytetyöni tavoite ja tarkoitus on selvittää toimivia käytäntöjä, joilla kuraattori voi tukea toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymistä. Toteutan tutkimuksen benchmarking–vertaisarvioinnin avulla vertailemalla kolmea toisen asteen oppilaitokseen kehitettyä toimintamallia, joissa keskitytään tukemaan opiskelijaa opintoihin moniammatillisesti. Vertailussa etsin hyviä ja toimivia käytänteitä, joiden kautta opiskelijalle voidaan antaa varhaista tukea kuraattoripalveluista. Pyrin vastaamaan seuraavaan kysymykseen: Millaisilla kuraattorityön toiminnoilla vertaisarvioituissa toimintamalleissa tuetaan toisen

asteen opiskelijaa kiinnittymään opintoihin? Tämän tutkimustehtävän lisäksi työni tuloksena syntyy kehittämissuositus kohdeorganisaatioon, joka on samalla oma työyhteisöni.

2 OPISKELIJAN KOULUUN KIINNITTÄMINEN

2.1 Kouluun kiinnittymisen ulottuvuus ja tutkimus

Erityispedagogiikan aineopinnoissani tutustuin laajasti kouluun kiinnittymisen teoriaan. Tutustuin eri tutkimuksiin, joita on tehty sekä Yhdysvalloissa, että Suomessa. Finnin (1989) mukaan kouluun kiinnittymisen käsite on lähtenyt koulupu-dokkaiden tutkimuksesta. (Sointu, Virtanen, Lappalainen & Hotulainen 2017,116). Virtanen, Malinen & Haverinen (2016, 3-4) tuovat esille, että oppilaan kouluun kiinnittymisen tutkimus on melko uutta. Kouluun kiinnittymisen tutkimus perustuu alun perin myös nuorten epäsosiaalisen käyttäytymisen tutkimukseen. *”Kouluun kiinnittymisellä tarkoitetaan moniulotteista yleiskäsitettä, joka kuvaa lapsen tai nuoren toiminnallista koulun normeihin ja toimintakäytänteisiin sitoutumista, tunnetasolla yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja tuen saamisen kokemuksia ja oppimis- ja suoriutumistavoitteisiin liittyviä asenteita ja arvoja.”* (Virtanen 2016a, 59). Eri lähteistä voidaan löytää kiinnittymiselle erilaisia termejä, kuten esimerkiksi samaistuminen ja osallistuminen kouluun. (Finn 1989, 129-130).

Kouluun kiinnittymistä voidaan kuvailla oppilaan kokemuksia koulusta emotionaalisen (tunneperäinen), kognitiivisen ja toiminnallisen kiinnittymisen ulottuvuuksien avulla. (Kuorelahti & Lappalainen 2017, 87). Useat eri lähteet esittelevät kouluun kiinnittymisen seuraavien kolmen eri ulottuvuuden avulla. Tunneperäisen kiinnittyminen pitää sisällään kouluun kuulumisen kokemukset ja oppimisen ilon. Toiminnallinen kiinnittyminen muodostuu oppilaan aktiivisesta kouluun osallistumisesta ja läsnäolosta. Kognitiivinen kiinnittyminen puolestaan muodostuu koulunkäynnin arvostamisesta, itsesäätelystä ja oppimisstrategisesta toiminnasta. (Sointu ym. 2017, 115.) Näiden kolmen ulottuvuuden näkökulmasta on mahdollista, että nuori on toiminnan ja suoriutumisen tasolla sitoutunut koulunkäyntiin olematta siihen kuitenkaan tunneperäisesti kiinnittynyt. (Virtanen 2016b, 16).

Nostan tähän opinnäytetyöhön muutamia päätuloksia ja näkemyksiä kouluun kiinnittymisen tutkimuksista. Virtanen (2016) tutki väitöskirjassaan oppilaan kouluun kiinnittymistä suomalaisessa yläkoulussa. Tulosten mukaan heikolta kouluun kiinnittymiseltä ja toisaalta koulu-uupumukselta suojaavia tekijöitä olivat oppilaan kokemus hyvistä opettaja-oppilassuhteista ja vahvasta perheen antamasta tuesta koulunkäynnille. Myös hyvä koulumenestys, luvattomien poissaolojen puuttuminen, myönteinen minäkuva ja tavoite opiskella lukiossa olivat yhteyksissä hyvään kouluun kiinnittymiseen. Tulokset osoittivat myös, että tytöt olivat poikia paremmin kiinnittyneitä kouluun sekä nuoremmat oppilaat vanhempia oppilaita enemmän kiinnittyneitä kouluun. Vertaissuhteilla ei ollut näkyvää merkitystä. Tulokset kertoivat kuitenkin sen että, että yläkouluissamme on noin 5 % oppilaita, joiden toiminnallinen ja kognitiivinen kouluun kiinnittyminen on heikkoa ja koulu-uupumus on korkea. Näillä nuorilla on riski kohdata koulunkäynnin vaikeuksia myös perusopetuksen jälkeen. Tutkimuksen mukaan SEI-F -mittarin avulla voidaan tunnistaa heikosti kiinnittyneitä oppilaita ennen kuin kouluongelmat yläkoulussa näkyvät koulupoissaoloina. Tunnistamisen perusteella voidaan rakentaa oppilaalle erilaisia koulunkäynnin tukimuotoja, sekä vahvistaa kaikkien oppilaiden hyvinvointia ja osallisuutta. Vahvaa merkitystä on myös opettaja-oppilas suhteen laadulla. (Virtanen 2016a, 59-61.)

Ulmasen tutkimuksessa (2017) tuli esille, että koulun sosiaalinen ympäristö ei aina tue oppilaan koulutyöhön kiinnittymistä. Kouluyhteisössä koettu hyväksyntä ja arvostus (vahva kuulumisen kokemus) eivät aina edistäneet myönteisiä emootioita koulutyötä kohtaan tai koulutyön merkityksellisyyden kokemusta. Selvisi, että erityisesti vertaissuhteet näyttivät usein haastavan oppilaan myönteisiä koulutyötä koskevia emootioita ja koulutyön merkityksellisyyden kokemusta. Oppilaista vain kolmanneksella vertaisvuorovaikutussuhteet nähtiin voimavarana oppilaan emotionaaliselle koulutyöhön kiinnittymiselle. Virtasen (2016a) tulosten kanssa samansuuntaisesti myös Ulmasen tutkimuksessa havaittiin, että oppilaan myönteinen suhde opettajaan on vahvasti yhteydessä oppilaan myönteisiin koulutyötä koskeviin emootioihin ja koulutyön merkityksellisyyden kokemukseen. Lähes puolet oppilaiden kuvauksista käsitteli sosiaalisen tuen puutetta opettajan ja oppilaan välisissä suhteissa, mikä puolestaan oli yhteydessä oppilaan heikentyneeseen kuulumisen kokemukseen ja edelleen kielteisiin koulutyötä koskeviin

emootioihin ja asenteisiin. Ulmasen tutkimustulokset osoittavat, että tullaan aktiiviseksi oman opiskelunsa toimijoiksi oppilaan kiinnittymistä on tietoisesti tuettava. Vuorovaikutuksen tukeminen koulussa, kaikkien toimijoiden kesken, tukee oppilaan mielekkäitä osallisuuden ja kouluyhteisöön kuulumisen kokemuksia. (Ulmanen 2017,7-8.)

Määtä (2007) tutkimuksessa esiteltiin muun muassa negatiivisen kehän muodostumiseen liittyviä seikkoja. Nuorten ja nuorten aikuisten ajattelu- ja toimintatavat muodostavat monimutkaisia kehiä erilaisten nuoren kehitysvaiheiden kanssa, joihin liittyy myös psykologisia tekijöitä. Nuorella olevat adaptiiviset strategiat, kuten optimismi, pitävät itseään yllä ja lisäävät todennäköisyyttä sille, että nuori pärjää koulussa ja elämässä yleensä. Tämä esimerkiksi vähentää masennuksen todennäköisyyttä. Nuori siis käyttää tulevaisuudessakin optimistista strategiaa entistä todennäköisemmin. Ei-adaptiivisten strategioiden käyttö, esimerkiksi itseä vahingoittava strategia, taas johtaa epäonnistumisiin ja sitä kautta epävakaiseen itsetuntoon ja mahdollisesti masennukseen. Tämä taas lisää entisestään ei-adaptiivisten ajattelu- ja toimintatapojen käyttöä. Suoritusstrategiat voivat kuitenkin muuttua. Tutkimustulosten mukaan, muun muassa nuoren osallistuksessa koulun toimintaan oli tekijä, joka suuntasi häntä kohti parempien strategioiden käyttöön. Nuorelle kannattaisi opettaa koulussa antamaan itselleen positiivisempia ja itseä tukevia selityksiä onnistumiselle ja epäonnistumiselle, tämä vaikuttaisi luultavasti positiivisesti nuoren tulevaisuuteen. (Määtä 2007, 38-39.)

2.2 Kouluun kiinnittymättömyyden seurauksia

Kouluun kiinnittymisen käsitettä voidaan myös tarkastella erilaisten tilastollisten tietojen perusteella. Virtasen (2016, 60-61) väitöskirjan tuloksista selvisi, että yläkoulun oppilaista 5:llä % on heikko toiminnallinen ja kognitiivinen kouluun kiinnittyminen, ja heillä on myös koulu-uupumus korkealla tasolla. Näillä nuorilla on riski kohdata koulunkäynnin vaikeuksia myös perusopetuksen jälkeen. Muita merkittäviä tietoja kouluun kiinnittymisestä saadaan muun muassa opiskelujen keskeyttämisen määristä tai opintoihin liittyvistä tuen tarpeista. Tilastokeskuksen (2019) mukaan lukuvuonna 2016/2017 tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti 5,1 %

opiskelijoista jatkamatta missään toisessa tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Nuoret nostavat muun muassa huonon kouluviihtyvyyden ja opetuksen heikon laadun merkittäviksi tekijöiksi keskeyttämisten takana (Nuorisobarometri 2017). Toisen asteen opintojen keskeyttäneitä uhkaa jääminen kokonaan työvoiman ulkopuolelle (Aho & Mäkiäho 2014). Matalan koulutustason on todettu olevan heikon työmarkkina-aseman lisäksi yhteydessä myös moniin muihin hyvinvointipuutteisiin. Suomessa tehdyn, vuonna 1987 syntyneiden ikäluokkaa koskevan seurantalutkimuksen mukaan pelkän perusasteen tutkinnon suorittaneilla oli selvästi muita koulutusryhmiä useammin muun muassa mielenterveyshäiriöitä sekä toimeentulo-ongelmia ja he tekivät rikoksia enemmän kuin muut nuoret. (Ristikari ym. 2018.) Myös Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) vuodesta 1996 yhtäjaksoisesti keräämän kouluterveyskyselyn tuloksissa on ollut nähtävissä jo pidemmän aikaa nuorten mielenterveysongelmien ja opinnoissa jaksamiseen liittyvien vaikeuksien yleistymisen. Esimerkiksi viimeisimmän (THL 2019) kyselyn mukaan ammattioppilaitoksissa opiskelevista yli neljännes (28,4 %) on ollut huolissaan mielialastaan viimeksi kuluneen vuoden aikana. Lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoiden keskuudessa kokemus oli vielä huomattavasti yleisempi (39%). Lisäksi huomattavan moni nuori koki, ettei saa mielialaan liittyvissä asioissa tukea koulun aikuisilta tai palveluista (49% lukiolaisista ja 39% ammattioppilaitoksissa opiskelevista).

Kouluterveyskyselyssä on selvitetty myös opiskelijoiden kokemusta opiskelu- ja huollon palveluiden saatavuudesta. Vaikka valtaosa kokeekin koulukuraattorin ja koulun muun opiskelu- ja huollon palveluiden olevan hyvin saatavilla, viidennes ammattioppilaitosten opiskelijoista kertoi vuonna 2019, ettei ole saanut tukea ja apua hyvinvointiinsa koulukuraattorilta, vaikka olisi tarvinnut. Lukiossa opiskelevien kokemus apua vaille jäämisestä oli vielä merkittävästi yleisempi (28,6%). Kaikki eivät myöskään pääse koulukuraattorille yrityksistään huolimatta: koulukuraattorille pääsyn koki vaikeaksi 8,5% ammattioppilaitoksissa ja 7% lukioissa opiskelevista nuorista. Merkittävä osuus nuorista kokee kyselyn mukaan myös koulu-uupumuksen oireita ja oirehdinta on kasvussa: vuonna 2017 koko maassa 6,7% ammattioppilaitoksissa opiskelevista nuorista ja vuonna 2019 lähes 8 prosenttia (7,8%) koki koulu-uupumusta. (THL.)

2.3 Keinoja kouluun kiinnittymiselle

Nuoren kouluun kiinnittymisen tukemiseen löytyy monia eri näkökulmia. Aikaisempien tutkimuksien mukaan merkitystä on, miten opiskelija motivoituu koulunkäyntiin ja selviytyy omalla opinpolullaan. Tiedetään myös, että lapsen kokemukset itsestä oppijana, muodostuvat pysyviksi jo ensimmäisiltä kouluvuosilta. Koulunkäynnin aikana lapsi oppii akateemisten sisältöjen lisäksi, ymmärtämään millainen hän on ystävänä ja työskentelijänä. Koulusta saadun palautteen avulla lapselle tulee käsitys itsestään, omista vahvuuksistaan ja pystyvyydestään. Näiden avulla hän osaa asettaa itselleen tavoitteita ja löytää kiinnostuksen kohteita. Positiivisen palautteen saaminen vahvistaa lapsen luottamusta itsestään ja omista vahvuuksistaan. (Sointu ym. 2017, 111.)

Kokonaisuudessa koulussa pärjäämisen tai vaikkapa kouluttautumattomuuden ja työttömyyden taustalta voidaan havaita henkilöillä erilaisia tuen tarpeita, muun muassa oppimisvaikeuksia, tunne-elämän ja käyttäytymisen haasteita tai sosiaalisen kompetenssin puutteita. Opintojen epäonnistuessa, myös omien vahvuuksien löytäminen on heikentynyt. Vahvuuksien tunnistaminen kautta voidaan paremmin vahvistaa yksilöiden hyvinvointia ja selviytymistä. Vahvuusnäkökulma sopii siis myös erittäin hyvin kouluun kiinnittämisen keinoihin. Yksilön vahvuudet PYD-teorian mukaan liittyvät koulun kiinnittymisen lisäksi muun muassa itsensä säätelyyn ja toiveikkaisiin tulevaisuuden odotuksiin. Tärkeää on myös ymmärtää ympäristöön liittyvät voimavarat, kuten tärkeät ihmiset, sosiaaliset verkostot ja instituutiot. Nuoren eri kompetenssialueiden, esimerkiksi akateemisten, sosiaalisten, terveydellisten ja ammatillisten kompetenssien kehittyessä, kehittyä hänellä myös itseluottamus eli itsensä arvostaminen, minäkäsitys ja minäpystyvyys. Opiskelujen rinnalla kulkevia sosiaalisia, vuorovaikutus- ja tunnetaitoja tulee kuljettaa opintojen aikana vierekkäin, ei erillisinä kokonaisuuksina. (Sointu ym. 2017, 112 117-118.) Keskeisiä opiskelukykyisyyttä parantavia asioita löytyy nuoren kasvun ja kehityksen tukemisesta. Merkittävää työtä voidaan tehdä vierellä kulkien, sekä arjenhallinnan ja sosiaalisten suhteiden vahvistustyöllä. (Kiiveri, Peltomaa & Toivonen 2014, 93)

Motivaation ja kouluun kiinnittymisen välistä suhdetta voidaan kuvata vastavuoroiseksi kierroksi. Aluksi nuorella motivaatio saattaa olla heikko koulutehtävää kohtaan, mutta kiinnittyessä tehtävän tekoon motivaatio syntyy. Ja näin se voi vaihdella vahvistuen vastavuoroisesti. Myös resilienssi käsitteen kautta voidaan tarkastella ja ymmärtää kouluun sitoutumista ja kiinnittymistä, ja tämä lisää keinoja opiskelijan kouluun kiinnittämisessä. Resilienssiä voidaan tarkastella riskitekijöiden ja suojaavien tekijöiden avulla. Resilienssi määrittelyssä tuodaan esiin haavoittuvuuden ja ympäristön riskitekijöiden vähentäminen ja stressistä yli pääseminen, sekä kuinka löytää suojaavia tekijöitä, joiden avulla kokemuksesta pääsee eteenpäin. Riskitekijöitä voi tulla, vaikka biologisesti, perheestä tai koulusta. Suojaavia tekijöitä on, sekä ulkoisia, että sisäisiä. Sisäisiä suojaavia tekijöitä ovat muun muassa omien kompetenssien, vahvuuksien ja minäpystyvyyden tunnistaminen. Ulkoisen suojaavat tekijät tulevat, vaikka myönteisistä vuorovaikutussuhteista liittyen perheeseen ja kouluun. Tärkeää on opiskelijan kanssa yhdessä tunnistaa hänen henkilökohtaisia riskitekijöitä, ja löytää hänelle niihin sopivia työkaluja. (Sointu ym. 2017, 116-119).

Omassa erityispedagogiikan aineopintojen tutkimuksessani selvisi, että merkityksellistä erityistä tukea saavan oppilaan kouluun kiinnittymiselle on, millä tavalla opettaja kohtaa oppilaan ja vanhemmat. Opettajan kannattaa muodostaa oppilaan ja hänen vanhempiansa kanssa toimiva suhde, jossa panostetaan ensisijaisesti turvallisuuteen, luottamukseen ja arvostukseen. Hyötyä on myös oppilaan tuntemuksella, selkeällä struktuurilla ja osallisuuden sekä motivoinnin lisäämisellä. Oppilaan kouluun kiinnittymistä saattaa kuitenkin heikentää koulun resursien puute, oppilaan negatiivinen koulukierre tai perheen sosioekonominen asema. (Sirén 2018.)

3 KURAATTORITYÖ TOISEN ASTEEN KOULUTUKSESSA

3.1 Kuraattoripalvelut toisen asteen koulutuksessa

Tämän opinnäytetyön toimintaympäristö on toisen asteen koulutuksessa. Toisen asteen koulutuksella tarkoitetaan peruskoulun jälkeen aloitettavia opintoja luki-ossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Lukiokoulutus on yleissivistävää, joka antaa opiskelijalle valmiudet jatkaa opintoja yliopistossa, ammattikorkeakoulussa tai lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen ja sen suoritus aika vaihtelee kahdesta neljään vuoteen. Ammatillinen perustutkinto on kolmevuotinen 180 osaamispisteen kokonaisuus, joka sisältää työpaikalla oppimista sekä itsenäistä tiedonhankintaa ja harjaantumista itsenäiseen ammatin harjoittamiseen. Ammatillisesta koulutuksesta on mahdollista valmistua kahdeksalta eri koulutus alalta noin sa-
taan eri ammattiin. (Opetusalan ammattijärjestö OAJ, L 531/2017.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (L1287/2013) tuli voimaan vuonna 2014. Laki määrittelee esi- ja peruskoulun oppilashuollon lisäksi, myös lukiossa ja ammatil-
lisessa koulutuksessa olevan opiskelijan oikeuden opiskeluhuoltoon. Laissa sää-
detään myös opiskeluhuollon järjestämisestä ja toimintatavoista. (L1287/2013;
Hietanen-Peltola, Laitinen, Järvinen & Fagerlund-Jalokinos 2019, 9). Opiskelijalle
on järjestettävä henkilökohtainen keskustelu aika opiskeluhuollon psykologin tai
kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jäl-
keen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kuitenkin kiireellisessä tapauksessa mah-
dollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Hen-
kilökohtainen keskustelu on järjestettävä opiskelijalle myös silloin, kun opiskelijan
huoltaja tai joku muun henkilö sitä pyytää. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että
opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oi-
keus saada riittävä tuki ja ohjaus hänen opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien
vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Jos oppilaitoksen työntekijä huo-
maa opiskelijan tarpeita, jotka liittyvät opiskeluvaikeuksiin, sosiaalisiin tai psyyk-
kisiin vaikeuksiin, joihin psykologi- tai kuraattoripalvelut voivat auttaa, tulee hänen

viipymättä ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tarvittavat tiedot tuen tarpeen arvioimiseksi. Jos tätä kyseistä yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä laissa määrättyssä määräajassa. (L1287/2013.)

Laki ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017) määrittää sen, että oppilaitoksen tulee antaa opiskelijoille tietoa opiskelijahuollon eduista ja palveluista sekä tarvittaessa ohjata opiskelijaa hakemaan itselleen palveluita. Koulutuksen järjestäjän tulee toimia yhteistyössä opiskelijahuollon palveluita antavien ja järjestävien viranomaisten sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Opiskelijahuollon avulla opiskelijoita tulee tukea hyvän oppimisen edistämiseksi ja ylläpitämisessä. Lisäksi tulee tukea opiskelijoiden psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin huolehtimisesta. Opiskeluhuollon tehtävänä on toteuttaa oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä lisäävää toimintaa. (L531/2017). Toisen asteen koulutuksessa opiskeluhuollon tavoite jatkuu samanlaisena kuin perusopetuksessa. Sen tarkoitus on edistää opiskelijoiden ja koko opiskeluyhteisön ja ympäristön hyvinvointia. Tärkeää on edelleen työskennellä yhdessä huoltajien kanssa. Opiskelijahuollon yksi tehtävä on tukea opiskelijoiden osallisuutta. Samaan aikaan tarkoituksena on turvata yksilökohtainen varhainen tuki opiskelijoille, jotka sitä tarvitsevat. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 11.) Yksilö- ja yhteisöllisen opiskeluhuollon lisäksi työtä tehdään monialaisessa asiantuntijaryhmässä toteutettavaa opiskeluhoitoa. Asiantuntijaryhmään valitaan ammattilaiset tapauskohtaisesti tilanteen ja tarpeen mukaan. (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 10). Kuraattori on opiskelijahuollon sosiaalialan edustaja sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen osaaja. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 25).

3.2 Kuraattorityön mahdollisuudet kiinnittää opiskelijoita opintoihin

Kuraattori toimii koulussa sosiaalialan asiantuntijana. Kuraattorin tehtäväkuvaan kuuluu koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja toiminnan tukeminen. Tavoitteena on myös tukea kotien ja koulun yhteistyötä. (Ammattinetti; Hietanen-Peltola ym.

2018, 17-18.) Kuraattori auttaa myös opiskelijoita kiinnittymään yhteisöihin. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 25). Kuraattorityön velvollisuuksia voidaan myös tarkastella sosiaalihuollon lain puolelta. Sosiaalihuollon ammattihenkilön tarkoituksena on edistää asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta. Lisäksi sosiaalihuollon ammattihenkilön velvollisuuksiin kuuluu sosiaalihuollon asiakkaiden syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. (L817/2015). Karkeasti voidaan esittää, että kuraattori työskentelee koulunkäyntiä laiminlyövien, häiritsevien, sopeutumisvaikeuksissa olevien, vanhempien kanssa riitautuneiden, mielenterveyden kanssa kipuilevien, yksinäisten ja kiusattujen opiskelijoiden kanssa. (Wallin 2011, 85). Kuraattori on edistämässä koulu-yhteisön hyvinvointia vahvistamalla opiskelijoiden sosiaalisia- ja elämänhallinnan taitoja. (Hietanen-Peltola ym. 2019, 25).

Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuraattorityöhön toisen asteen koulutuksessa. Kokemukseni mukaan toisen asteen koulutuksessa kuraattorityön haasteita ovat muun muassa opiskelijoiden poissaolot, joista saattaa seurata opintojen keskeyttäminen ja koulusta eroaminen. Kuraattorin tulee työssään järjestää opiskelijoille riittävä tuki ja ohjaus koulunkäyntiin sekä sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseen. (Ammattinetti). Silvennoinen (2017) on tutkinut toisen asteen kuraattoreiden käsityksiä koulutuksen keskeyttämisriskissä olevista opiskelijoista ja keinoista, joilla keskeyttämistä voitaisiin vähentää. Kuraattoreiden käsitysten mukaan koulun keskeyttäjät ovat merkittävä ongelma, johon kuitenkin ei ole sovittua yhteistä tapaa puuttua. Usein keskeyttämisriskissä olevalla opiskelijalla on ongelmia koulutukseen sitoutumisessa, johtuen motivaation puuttumisesta. Keskeyttämisriskin vähentämiseksi kuraattorit esittivät monia eri keinoja, kuten opetushenkilökunnan ja opiskelijahuollon yhteistyön kehittämisen. Yhteistyön onnistumiseen nimettiin tiedonsiirto, opinto-ohjaukseen panostaminen ja erilaiset tukitoimet. Kuraattorit pitivät tärkeänä myös ryhmäytymistä, koska se lisää heidän mielestään opiskelijoiden sitoutumista. Kuraattorien käsitysten mukaan opiskelijoita tulee pyrkiä sitouttamaan koulutukseen ja oppilaitokseen sekä auttaa heitä etsimään keinoja motivaation ylläpitämiseen. (Silvennoinen 2017.)

Ammatillisen peruskoulutuksen päätavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia itsenäiseen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tehtävät ovat laajentuneet ja

päämääränä on myös nuorten kiinnittäminen yhteiskuntaan. Yhteisöllisyys ja tunne kuuluvansa porukkaan edistävät opiskeluhuollollisia tavoitteita. Yhteisöllisyys lisää oppilaitosten turvallisuutta. (Hirvonen & Muuronen 2014, 29,35.) Kouluyhteisön sosiaalisessa arjessa kannattaa etsiä riskejä keskeyttämiseen. Peruskoulussa huonosti menestyneet nuoret voidaan saattaa onnistuneelle opintouralle, ilman leimaamista. Tämä edellyttää nuoren ja koulun välistä toimivaa vuorovaikutusta. Välittävän kohtaamisen kautta saadaan nuoren tilanne ja toiveet tietoon, jolloin niihin voidaan vaikuttaa. Usein nuorten keskeyttämisten syyt liittyvät taloudelliseen, sosiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiin. Ongelmiin tulee puuttua tehokkaasti työskentelemällä opiskeluhuollossa ja ohjauspalveluissa. (Kuronen 2014, 70.)

3.3 Sosiaalipedagoginen näkökulma kuraattoriyöhön

Sosiaalityötä ei ohjaa ainoastaan yksi teoria, vaan se on teorioitten suhteen moniulotteinen ja dynaaminen. Koulusosiaalityön eli kuraattoriyön taustalla on sosiaalisia, psykososiaalisia ja pedagogisia teorioita. (Wallin 2011, 90-91.) Myös Koskela (2017, 282) tuo esille, että opiskeluhuollolla ei ole yhtä ainoaa teoriaa työtä ohjaamassa. Opiskeluhuoltoon sovelletaan monen tieteenalan ja hallintokunnan välistä keskustelua ja erilaisten ratkaisujen etsimistä. Tärkeää on toimijoiden kunnioittava keskinäinen dialogi sekä heidän yhteinen käsitys ja usko ihmisistä oman elämänsä aktiivisina toimijoina. Wallin (2011, 91) jatkaa, että koulusosiaalityön on noustava sosiaalityön teoreettisista lähtökohdista. Suomessa toimiva koulusosiaalityö määritellään psykososiaaliseksi toiminnaksi, sisältäen sekä sosiaaliset että psyykkiset kysymykset.

Psykososiaalisessa työssä keskeistä on yksilön ja yhteisön vuorovaikutus. Työntekijä osallistuu tavallisesti asiakkaan ongelmallisen tilanteen selvittelytyöhön. Koulusosiaalityöntekijä joutuu eri rooleihin, kuten kontrolloijaksi, kumppaniksi ja huolenpitäjäksi. Työntekijä tukee asiakasta ratkaisukeskeisesti ja pyrkii parantamaan hänen toimintaedellytyksiään. Koulusosiaalityöntekijä toimii koulun toimintakulttuurissa, joten työhön liittyy myös kasvatustieteellinen viitekehys, ja sieltä varsinkin erityispedagogiikka. (Wallin 2011, 91-92.)

Terrihauta (2010, 20) tuo esille opinnäytetyössään Kurjen, Nivalan ja Sipilä-Lähdekorven (2006) ajatuksen, että psykososiaalisen työn taustalta löytyy sosiaalipedagoginen näkökulma. Nivalan ja Ryytäsen (2019) mukaan kuraattorin työskennellessä sosiaalipedagogisesti tulee hänen olla kouluyhteisön ja oppilaiden käytettävissä heidän ehdoillaan. Toisin kuin Wallin (2011) totesi aiemmin, ovat Nivala ja Ryytänen sen kannalla, että kuraattori ei ole ensisijaisesti toteuttamassa koulun kontrollitehtävää. Heidän mielestään kuraattorin tehtävä esimerkiksi ei ole ensisijaisesti puuttua opiskelijan poissaoloihin. Sosiaalipedagogisen työotteen keskiössä kohdataan yksilötyöskentelyssä oppilaat dialogisesti ja pyritään tukemaan heidän persoonallista ja sosiaalista kasvuaan. Kuraattori auttaa lasta tai nuorta refleктоimaan elämäntilannettaan ja tulevaisuuttaan. Dialogisessa kohtaamisessa autetaan nuorta tiedostamaan omia toiveitaan ja tarpeitaan. Dialogisen kohtaamisen avulla voidaan yhdessä miettiä muutostarpeita. Sosiaalipedagogisessa työssä muutos ei kohdistu vain nuoreen vaan myös kouluun ja ympäristöön. Varhaisen tuen järjestäminen nuorelle sosiaalipedagogisesti tarkoittaa sitä, että painoarvoa annetaan silloinkin nuoren omaan asiantuntijuuteen. Ainoastaan työntekijän arviointi varhaisen tuen tarpeesta saattaa olla leimaavaa, jolloin tuen tarpeen ennakointi saattaa muodostua nuorelle itseään toteuttavaksi ennusteeksi. (Nivala & Ryytänen 2019, 279-281.)

Sosiaalipedagoginen ajattelu ohjaa myös kuraattoria toimimaan yhteisöllisellä työotteella. Yhteisöllisessä työssä kuraattori kohtaa opiskelijoita koulun eri toimintaympäristöissä. Työssään kuraattori tukee nuoria heidän vertaissuhteiden muodostamisessa ja auttaa niihin liittyvissä ongelmatilanteissa. Myös kiusaamisen ehkäisyyn ja ennaltaehkäisevään päihdetyöhön tulisi panostaa. Erilaisten toiminnallisten tuokioiden järjestämisen avulla nuorilla vahvistuu keskinäinen vuorovaikutus ja luottamus. Kuraattorien toimiessa yhteistyötahojen, kuten perheiden ja muiden nuorten parissa toimijoiden kanssa on tavoitteena sosiaalipedagogisen näkökulman avulla vahvistaa lapsia ja nuoria tukevia yhteisöjä ja tukea niiden kokonaisvaltaista kasvua. (Nivala & Ryytänen 2019, 282.)

4 BENCHMARKING-VERTAISARVIOINTI TOTEUTUSMENETELMÄNÄ

4.1 Benchmarking tutkimuksellisessa kehittämistyössä

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka yhteydessä hyödynnetään benchmarkkausta. Tutkimuksellisen kehittämistyön ja benchmarkkauksen avulla opinnäytetyön tavoitteena on selvittää toimivia käytäntöjä, joilla kuraattori voi tukea toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnostumista. Toikko ja Rantanen (2009,19) tuovat esille, että tutkimuksellisen kehittämistoiminnan käsite voidaan ymmärtää yleiskäsitteenä, jolla kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan risteyspaikka kohdentuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan välille. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on tiedontuotantoa, jossa kysymyksenasettelut tulee nousta käytännön toiminnasta ja rakenteista. Tällöin ei enää voida puhua tutkimustiedon soveltamisesta, vaan uudesta tiedonmuodostuksen tavasta, jossa tutkimus on avustavassa roolissa. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa tavoitellaan konkreettista muutosta, mutta myös pyritään perusteltuun tiedon tuottamiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 22-23.)

Opinnäytetyö toteutetaan benchmarking-vertaisarviointi menetelmän avulla. Menetelmää voidaan hyvin hyödyntää joustavuutensa takia opiskeluhuollon kuraattorityön kehittämisen avuksi. Tarkoituksena on löytää ja hyödyntää muiden toimintamalleista sopivia keinoja kiinnittää opiskelijoita opintojen pariin ja näin vähentää opiskelijoiden poissaoloja. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa huomasin, että monet eri toimijat ovat jo kehittäneet toimivia käytänteitä opiskelijoiden poissaolojen puuttumiseen ja niiden ehkäisyyn. Tämän ymmärryksen jälkeen lähdin hakemaan keinoa, minkä avulla voin vertailla toisten kehittelemiä toimintoja, ja sen jälkeen ottaa parhaat käytänteet omaan kehittämistyöhön. Opinnäytetyön ollessa myös kehittämistoimintaa, yhdistyi benchmarkkaus toimintana hyvin kehittämiseen. Nämä menetelmät sopivat tämän opinnäytetyön menetelmiksi myös sen takia, että olin itse uusi työntekijä kohdeorganisaatiossa, jolloin laajempi kehittämistyö olisi ollut haastavaa toteuttaa.

Suomen kieleen ei benchmarking käsitteelle ole löydetty yleistä ja käyttökelpoista käännöstä. Suomessa on erilaisissa yhteyksissä käytetty muun muassa vertailua, vertailevaa arviointia ja parhaiden käytänteiden etsimistä. Suomen sanat kuvaavat vain jotakin ilmiön puolta, mutta eivät kokonaisuutta. Suomen kielestä ei löydy sellaista sanaa, joka yhtä aikaa toisi esille mielikuvan vertailusta ja parhaiden käytänteiden etsimisestä. Benchmarking -vertaisarviointi voi tarkoittaa siis lähes mitä hyvänsä vertailevaa arviointia, joten erilaisia menetelmiä luonnehtivia laatusanoja ja alaluokkia on siis kymmeniä. Tähän opinnäytetyöhön benchmarking arvioinnin luokitteluista sopii, *parhaita käytänteitä omaksuvaa* eli identifioidaan toisten laadukkaita toimintatapoja ja sovelletaan niitä omaan organisaatioon tai toimintayksikköön. (Karjalainen, 2002,11-13.) Tämä luokka soveltuu tähän opinnäytetyöhön parhaiten, koska etsin uusia ideoita parantaakseni oman organisaationi kuraattoripalveluita.

Benchmarking-arviointiin lähtiessä organisaatio määrittelee itse arvioinnin mallit tai menetelmät, eikä ole yhtä oikeaa tapaa tehdä arviota. Käytännölliseen toimintaan arvioinnissa tulee olla tietyt välttämättömät yleiset rakennetekijät, joiden avulla myös benchmarking-arvioinnista voi muovata teoreettista jäsenystä. Kaikessa arvioinnissa on siis aina oltava mukana edustus seuraavista kategorioista. Ensinnäkin benchmarkkaukseen valitaan arvioija, arvioitava toiminta ja kohde. (Karjalainen, 2002,14-16.) Tässä opinnäytetyössä arvioijana toimii opinnäytetyö tekijä. Arvioitavaksi toiminnaksi on valikoitunut oppilaitoksen kuraattorityö, jossa autetaan sitoutumaan opiskelijoita opintoihin, ettei poissaoloja synny haittaavasti. Arvioinnin kohteeksi, joka voi olla arvioitavan toimijan toiminnan tuotos, valitaan tähän työhön kolme soveltuvaa toimintamallia, jotka ovat käytössä toisen asteen opiskeluhuollon palveluissa. Karjalainen (2002, 14-16) jatkaa, että tulee valita myös arvioinnin intressi, joka kertoo, miksi arviointia tehdään tai miksi sitä tehdään juuri tietyllä tavalla, sekä mikä on arvioinnin tavoite ja käyttövoima. Intressi kohdassa mietitään oman toiminnan tason tarkastamista ja toiminnan kehittämistä. Arvioinnin intressi tulee olla sisäsyntyistä ja sisältää omaa aktiivisuutta. Tässä työssä arvioinnin intressi on löytää oman työn kehittämisen taustalle sopivia uusia ideoita laadun parantamiseksi. Käyttövoimana toimii uteliaisuus ja halu

nähdä, kuinka muut käytännössä tekevät asioita. Viimeiseksi tulee valita arvioinnin välineet, joihin sisältyvät kaikki ne toimenpiteet, säännöt ja työkalut, joilla arviointia toteutetaan. Benchmarkkauksen alussa tulee siis tietää oma taso, johon vertaillaan. (Karjalainen, 2002,14-16). Tämä tuodaan esille pieneltä osin esille tässä opinnäytetyössä, mutta eniten kuitenkin keskitytään vertailemaan toimintamalleja toisiinsa, että saadaan selville parhaat käytänteet oman kehittämisen taustalle. Toteutus voi olla tutkimuksellista ja voidaan käyttää sekä laadullisia että määrällisiä tekniikoita. Välineinä voidaan käyttää sekä virallisia että epävirallisia tapaamisia ja muita tutkimuksen keinoja. (Karjalainen, 2002,14-16).

4.2 Aineiston keruu ja analyysi

Benchmarking-vertaisarvioinnin kohteeksi valikoidut toimintamallit ja niihin liittyvä teorian tieto oli jollain tasolla tuttua opinnäytetyön tekijälle, ennen kuin varsinainen tutkimustyö alkoi. Opiskelin erityispedagogiikan aineopintoja vuonna 2018, valitsin tuolloin proseminarityön aiheeksi kouluun kiinnittymisen. Silloin tutkimuksen tavoitteena oli selvittää erityistä tukea saavien oppilaiden kouluun kiinnittymistä erityisopettajien näkökulmasta. Opiskellessani erityispedagogiikan aineopintoja työskentelin koulua käymättömien peruskoululaisten kanssa.

Benchmarkkaus on yksi osa tämän opinnäytetyön tutkimustyötä. Ennen kuin valikoidut toimintamallit oli valittu, tein paljon selvitystyötä, millaisia toimintamalleja on kehitetty. Valinta kohdistui sellaisiin toimintamalleihin, jotka oli tehty toisen asteen koulutuksessa olevien opiskelijoiden tukemiseksi. Valintatyöhön ideoita sain myös nykyisen kuraattorityön kautta. Osallistuin muun muassa työn kautta erilaisiin koulutustilaisuuksiin, joissa aiheena oli esimerkiksi opiskelijoiden poissaoloihin puuttuminen. Yksi tällainen oli 13.12.2019 Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen järjestämä koulutusseminaari *Osallisuuden ja elämänhallinnan vahvistaminen varhaisessa vaiheessa – Miten tuen opiskelijan motivaatiota ja hyvinvointia opintopolulla*. Jyväskylän yliopistosta tutkijatohtori Sami Määtän aiheena oli opiskelumotivaatio ja sen tukeminen toisella asteella. Määttä esitteli Motivoimaa –hankkeen eri vaiheita ja käytännön kokemuksia. Seminaarissa esiteltiin myös Tredun Varhaisen tuen malli, johon sain tutustua vielä paremmin keväällä 2020 eräessä toisessa koulutuksessa. Tutkittavaksi valikoitui

siis toimintamallit, joihin olin tutustunut monella eri tavalla. Malleissa oli mukana vahvasti teema opiskelijan kouluun kiinnittäminen, ja tärkeää oli myös se, että toimintamalleissa olevissa toteutuksissa oli huomioitu moniammatillisuus.

Toimintamallien valinnan jälkeen olin yhteydessä sähköpostin välityksellä kohdeorganisaatioihin, kysyäkseen mahdollisia vierailuja paikkoihin, jossa toimintamallit olivat käytössä. Lisäksi tiedustelin, millaisia ammattihenkilöitä toimintamallin parissa työskentelee, varmistaakseni soveltuvuuden kuraattoriyöhön. Vierailuja ei kuitenkaan keväällä 2020 voinut toteuttaa, koska uusi koronavirus COVID-19 levisi maailmanlaajuisesti pandemiaksi, ja sulki oppilaitokset. Tämän takia opinnäytetyön materiaali etsittiin vain internetistä. Opinnäytetyön menetelmä benchmarking mahdollistaa systemaattisen vertailun ja siitä oppimisen, toimialasta tai maantieteellisestä sijainnista riippumatta. (Strömmer 2004,55). Aineiston keräämisen taustalla hyödynnetään teemoja, jotka tiedetään olevan kouluun kiinnittymisen taustalla, kuten opiskelijan kohtaaminen, toimiva vuorovaikutussuhde opiskelijaan ja hänen vanhempiinsa, osallisuus ja motivointi opintoihin.

Aineistoa analysoitiin benchmarking -arvioinnilla, jolla viitataan yleisesti vertailevaan arviointiin. Tässä työssä benchmarkingia käytetään käytänteiden omaksumiseen, jossa identifioidaan toisten laadukkaita toimintatapoja ja sovelletaan niitä omaan organisaatioon tai toimintayksikköön. Toiseksi tässä opinnäytetyössä sovellettiin riippumatonta luokittelua, jossa ei luoda kontakteja kumppaniin vaan etsitään vertailutieto yleisistä lähteistä. (Karjalainen, 2002,12-13.) Valituista toimintamalleista löytyi erilaisia tekstejä internetistä, kuten opinnäytetöitä, artikkeleja, hankehakemuksia- ja raportteja. Aineistoni ollessa vain teksti ja kuvioitten muodossa, hyödynsin analyysivaiheen tässä kohtaa lähiluku analyysia. Lähiluku on väljä kategoria monenlaisille tulkinnallisille tarkasteluille. Lähilukuanalyysia käytetään kirjallisten tekstien analyysiin ja tulkintaan, mutta lähiluvun mukaisella analyysilla voidaan tulkita myös muunlaisia kohteita, kuten mediatekstejä, kuvia ja ympäristöjä. (Jyväskylän yliopisto). Lähiluvun lähtökohtana on huomion kiinnittäminen teksteihin tai tekstin osiin. Lähiluvun avulla voidaan tutkia yksityiskohtia tarkkaan, mutta sen avulla ei varsinaisesti kuitenkaan todisteta mitään. (Pöysä 2015, 6-7).

Aineistoa tutkimalla sain käsityksen tutkittavasta ilmiöstä. Lopuksi kokosin merkittävät asiasanat, jotka antavat vastauksia tutkimuskysymykseen. Asiasanat luetteloin aineistomatriisiin. Matriisin (TAULUKKO 1) avulla sain tiivistettyä tiedon yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, jotta sain selkeän ja informaatiota lisäävän kuvauksen tutkittavasta ilmiöstä johtopäätösten tekoa varten, ja sitä kautta omalle työryhmälle esitettäväksi. Matriisin teoriaosuuden kautta peilaan kaikista kolmesta toimintamallista keskeisimmät löydökset. Toimintamallit; Sujuva polku, Varhaisen tuen toimintamalli ja Motivoimaa ovat asetettu omiin sarakkeisiin. Sarakkeisiin on merkitty toimintamalleista löydetyt keskeiset keinot kiinnittää opiskelija opintoihin. Matriisista voi nähdä kuinka laajasti kouluun kiinnittämiseen on löydetty eri keinoja.

TAULUKKO 1. Benchmarking aineistomatriisi

Teoriatausta: Millä keinoin opiskelija kiinnittyy kouluun ja opintoihin	Sujuva polku	Varhaisen tuen toimintamalli	Motivoimaa -hanke
Selvitys kiinnittymisen tilasta		Internet sivuilta vapaaehtoinen kysely	Tunnistaa opiskelijoiden oppimista ja opiskelua vaikeuttavia ongelmia
Vuorovaikutus opettajan ja opiskelijan välinen suhde (koko koulu) -rohkaisu -kannustus -arvostus -kunnioitus -turvallisuus	Välittävä ilmapiiri kannustavaa ja voimavara-keskeistä Turvallisuus Luottamus Avoimuus Kiireettömyys	Keskustelu ja ohjaus Välittäminen	Hyväksyvä Arvostava Kuuntelu
Keinot -tietoisesti tuettava -erilaiset tukimuodot -positiiviset kokemukset -moniammatillisuus	Vapaaehtoisuus Nuorilähtöisyys Henkilökohtainen Tukea ennaltaehkäisevästi ja kokonaisvaltaisesti Tukiverkon suunnittelu Osallisuus Avoimuus Monialainen yhteistyöverkko Ennakoiva työote Säännöllisyys ja suunnitelmallisuus 3kk	Varhaista tukea ja ohjausta Tuetaan aktiiviseen toimijuuteen Puheeksi ottaminen Tiedonkulku Kirjaaminen Poissaoloihin puuttuminen Sovitaan yhteiset periaatteet ja toimintatapa Siirtymävaiheiden huomiointi Vähennetään negatiivisia keskeytyksiä Yhteistyön tekeminen Ohjauskeskustelut Ratkaisujen miettiminen Moniammatillisuuden hyödyntäminen	Luoda tehostetun tuen menetelmiä Pedagoginen käsikirja – hyviä käytänteitä Positiivinen sosiaalinen ympäristö Haasteelliset tehtävät, josta nuori selviää Oppimisympäristön kokemukset yhteenkuuluvuudesta, pätevydestä, itsenäisyydestä, merkityksellisyydestä – motivaation ja opintoihin kiinnittymisen keinot Pätevyys -osata oppitunneilla vaadittavia asioita, myönteinen palaute Ryhmämuotoinen tuki Säännölliset yksilöohjaukset Motivaation tukikurssi 1/vko, 1 ops

4.3 Luotettavuus ja eettisyys

Suomessa on opetus- ja kulttuuriministeriön asettama tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Tämän neuvottelukunnan ohjeen tarkoituksena on antaa kaikille tutkimuksen harjoittajille malli hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä. Tutkijan tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden saavutuksia viittaamallaan heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla. (TENK, 6). Ensinnäkin olen pyrkinyt huolellisesti tutustumaan opinnäytetyöhön liittyvään teoriaan. Lisäksi olen laajasti tutustunut toimintamalleihin, joista poimin erityiseen tarkasteluun kolme toimintamallia. Olen ollut hyvässä asemassa myös sen suhteen, että olen saanut osallistua koulutuksiin, joissa on ollut opinnäytetyön aiheeseen liittyviä teemoja. Tästä päätellen olen osannut valita ajankohtaisen teeman. Aineiston olen analysoinut huolellisesti, sekä benchmarkkauksen sääntöjä noudattaen, että lähiluvun menetelmää hyödyntäen. Aineiston analyysin läpinäkyvyyden olen tuonut esille matriisiin (TAULUKKO 1) avulla.

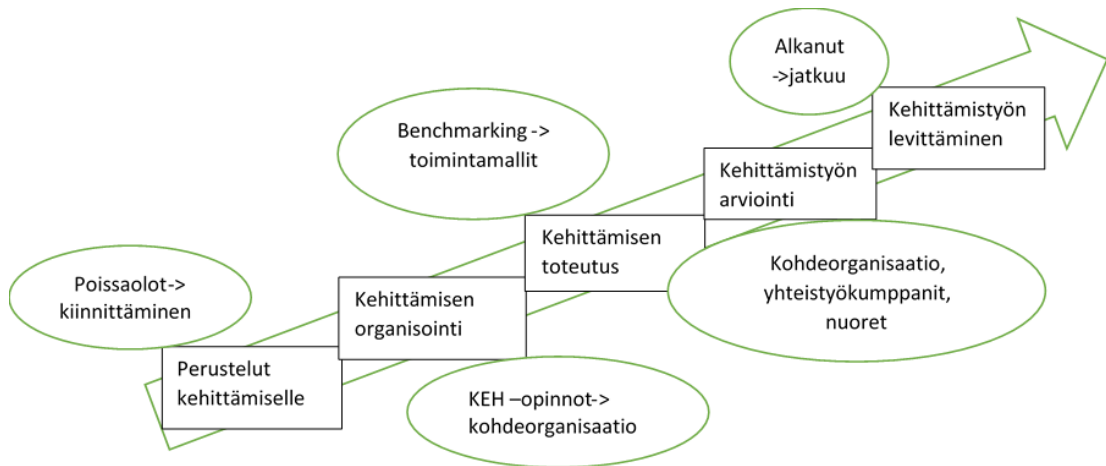
Lähden refleктоimaan opinnäytetyöni luotettavuutta Karjalaisen (2002) tuottamiin ajatuksiin peilaten. Karjalainen (2002, 17-18) tuo esille artikkelissaan Dervitsiotisin (2000) väitteen, että benchmarking vertaisarviointi menetelmä ei sovellu tulevaisuuteen suuntautuneen toiminnan ohjenuoraksi. Dervitsiotis epäilee, tuottaako vertaileva arviointi vain keskinkertaisuutta, riippuvuutta ja tasapäistäväää jäljittelyä ja monistaako se olemassa olevia ideoita ja toimintamalleja kumouksellisten näkökulmien avaamisen sijaan. Karjalainen kuitenkin epäilee Dervitsiotisin ajatuksen benchmarkkauksesta olevan jossain määrin liian staattinen. Karjalaisen (2002) mukaan tärkeintä on ennen kaikkea, että arvioija saavuttaa asettamansa konkreettiset tiedostamisen ja kehittämisen tavoitteet. Itselleni vuosi on tuonut paljon kehittämisideoita kuraattorityöhön, tutkimalla eripuolille Suomea toisen asteen oppilaitoksiin kehitettyjä toimintamalleja. Bechmarkkaamalla olen päässyt tavoitteeseeni ja olen innostunut kehittämistyöstäni. Kehittämistyö ei ajallisesti ollut pitkä, joten minua on hyödyttänyt se, että olin aikaisempiin opintoihini liittyen tehnyt tutkimuksen kouluun kiinnittymisestä.

Tätä opinnäytetyötä voidaan tarkastella myös yleisen kehittämisen merkittävyyden kannalta. Onnistuneella kehittämistoiminnan lopputuloksella uskoisin olevan kysyntää myös laajemmin. Kuitenkin Toikko & Rantanen (2009,126) korostavat, että jokainen työorganisaatio ja kehittämisprosessi on ainutkertainen, jolloin muualla kehitettyä toimintaa saattaa olla vaikea istuttaa erilaiseen toimintaympäristöön.

5 BENCHMARKING-VERTAISANALYYSIN TOTEUTUS

5.1 Kehittämistyön prosessi

Kehittämisprosessi muodostuu viidestä eri tehtävästä. Kehittämisprosessi tulee perustella, organisoida, toteuttaa, arvioida ja levittää. Näistä tehtävistä muodostuva kehittämissprosessi voidaan hahmottaa monella eri tavalla, ja se antaa tälle opinnäytetyölle myös varaa luovuudelle. Olennaista toiminnan perustelussa on vastata kysymykseen, miksi juuri nyt pitää kehittää toimintaa? (Toikka & Rantanen 2009, 57). Vastaus tähän löytyy opinnäytetyön tekijän uudesta kuraattorityöstä, joka alkoi syksyllä 2019 samaan aikaan kuin sosionomiopintoihin kuuluva opinnäytetyön suunnittelukin. Uudelta työntekijältä toivottiin kehittämispainotteista orientaatiota työntekoon. Kuraattorin toimintaa johdetaan kahdesta eri organisaatiosta. Kuraattoreiden työnantajana toimii kunta, jossa oppilaitos sijaitsee, mutta työhön ohjaus tulee pitkälti oppilaitokselta, opiskelijapalvelupäällikön johtamana. Syksyllä solmimme sopimuksen opiskelijapalvelupäällikön kanssa opinnäytetyön toteuttamisesta. Kehittämistoiminnan organisointi, toteutus ja arviointi edellyttävät, että toiminnan lähtökohdat on ensin määritelty. (Toikka & Rantanen 2009, 64). Myös benchmarking-vertaisarvioinnissa tulee arvioida alussa oman työn tilanne. (Karjalainen, 2002, 14-16.) Lähtökohdat tähän työhön on helppo määritellä. Uutena työntekijänä minulla oli helppo suunnata kohti uuden kehittämistä, koska minulla ei ollut kokemusta toisen asteen kuraattorityöstä. Samalla kun perehdyin uuteen tehtävään, yritin mieltä ratkaisukeskeisesti, millä keinoin vaikuttavaa työtä voisi tehdä. Kehittämissprosessi tuli suunnata varsinkin opiskelijoiden pitkiin poissaoloihin, ja niistä seuranneisiin opintojen keskeytyksiin tai oppilaitoksesta eroamisiin. Haasteellisinta oli se, jos opiskelijaan ei saatu enää yhteyttä.

KUVIO 1: Prosessikuvaus

Selkeällä tavoitteenmäärittelyllä voidaan edistää kehittämistoimintaa. Tavoitteiden määrittelyyn voidaan avuksi ottaa tarveanalyysi, jonka lähteinä voivat toimia muun muassa tilastot, haastattelut tai kyselytutkimukset. (Toikko & Rantanen, 73). Varsinaista tarveanalyysia en tähän kehittämistyöhön tehnyt, koska tarve kuraattorityön kehittämiselle on hyvin selkeä. Opiskelijoiden poissaolot työllistävät kuraattoria myös meidän oppilaitoksessamme, joten tarvetta oli uudelle toiminnalle, jolla puutua poissaoloihin. Rajattuani kehittämistoiminnan aiheita, tavoitteeksi muodostui vertailla toimivia käytäntöjä, joilla kuraattori voi tukea toisen asteen oppilaitoksen opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymistä. Lisäksi kehittämistoiminnan lopuksi esitellään kehittämissuositus kuraattorityöhön kohdeorganisaatioon. Yllä olevassa kuviossa (KUVIO1) on kuvattu tämän opinnäytetyön kehittämisprosessi.

Varsinainen kuraattorityön kehittämisprosessi alkoi syksyllä 2019, mutta opiskelijoiden poissaolojen taustalla olevaan kouluun kiinnittymisen käsitteeseen olen tutustunut tehdessäni erityispedagogiikan aineopintojen proseminaarityötä, sekä työskennellessä aiemmin koulua käymättömien oppilaiden kanssa. Kehittämistoiminnan organisointi on käytännön toteutuksen suunnittelua ja valmistelua. Myös toimijoiden määrittely on keskeinen osa kehittämistoiminnan organisointia. (Toikko & Rantanen, 58.) Uutena työntekijänä minulle oli haastavaa lähteä muo-

dostamaan suurta toimijajoukkoa kehittämistyöhöni, joten rajasin sen vain koskemaan omaa kuraattorityötäni. Tärkein toimijakumppani minulla on ollut opiskelupalvelupäällikkö, jonka kanssa on ollut säännölliset tapaamiset. Tämän lisäksi olen pienimuotoisesti keskustellut aiheesta opiskeluhuollon muiden työntekijöiden kanssa ja oppilaitoksen yhteistyökumppaneiden kanssa, esimerkiksi etsivien nuorisotyöntekijöiden kanssa. Kehittämistoiminta muodostuu ideoinnista, priorisoinnista, kokeilusta ja mallintamisesta. Ideointia tapahtuu jo alkuvaiheessa kehittämistoimintaa, mutta ideointiin voi palata ja tarkastella myöhemmin asiaa uudesta näkökulmasta. (Toikko & Rantanen 2009, 59). Opinnäytetyön kehittämistoiminta on juuri edennyt näin, alussa oli selkeä idea, joka on hieman muuttanut muotoaan matkan varrella.

Kehittämistoiminnan prosessiin liittyy arviointia ja tulosten levittämistä. Arvioinnin yhtenä tehtävänä on suunnata kehittämistoiminnan prosessia. Tulosten levittäminen edellyttää usein omaa erillistä prosessiaan, joten se ei edes välttämättä sovi varsinaisen kehittämisprosessiin. (Toikko & Rantanen 2009, 61-62). Opinnäytetyöprosessiin oli vaikeaa saada sisällytettyä varsinaista arviointia tai työn tulosten levittämistä. Arviointia kuitenkin tapahtui muun muassa benchmarkingvertaisarviointiin valittujen toimintamallien valinnassa. Kehittämistoiminnan tehtäväkokonaisuuksien välistä suhdetta voidaan tarkastella lineaarisen mallin avulla. (Toikko & Rantanen 2009, 64). Benchmarkingprosessi toimii suoraviivaisesti ja vaiheittain, niin kuin kehittämistoiminnan lineaarinen malli. Ensimmäisenä on kehityskohteen valinta. Sen jälkeen suunnitellaan, jolloin tapahtuu muun muassa tavoitteiden asettelu. Toteutuksen vaiheessa tutkitaan oman prosessin ja toiminnan tilannetta. Tämän jälkeen on itse vertailu ja lopuksi tulee toimeenpano- ja vakiinnuttamisvaihe. (Hotanen, Laine & Pietikäinen 2001, 14). Seuraavaksi kuvaan lyhyesti benchmarkingprosessiin valikoituneet toimintamallit, joiden avulla selvitan muiden kehittämiä toimivia käytäntöjä, jotka soveltuvat kuraattorityöhön ja opiskelijoiden kouluun kiinnittämisen tukemiseen.

5.2 Luksia: Sujuva polku

Monialaisen yhteistyömallin, Sujuvan polun äärelle pääsin erään yhteistyökumppanin vihjeen perusteella. Tuula Hapulahti (2018) on opinnäytetyönään kehittänyt monialaista yhteistyötä Luksian, Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän ja Lohjan kaupungin etsivän nuorisotyön välille. Tavoitteena kehittämisessä on ollut monialaisen yhteistyömallin kehittäminen. Monialaisen yhteistyömallin tehtävänä nuoren ammatillisia opintoja ja hänen elämäntilannettaan pystytään tukemaan ennaltaehkäisevästi ja kokonaisvaltaisesti. (Hapulahti 2018). Kehittämistyötä on tehty työryhmän avulla, joka muodostui opinnäytetyöntekijän lisäksi kolmesta Luksian kuraattorista sekä viidestä Lohjan nuorisopalvelujen etsivästä nuorisotyöntekijästä. (Hapulahti 2019).

Sujuvan polun toimintamallin tarkoituksena on tukea monialaisesti niitä nuoria, jotka aloittavat ammatilliset opintonsa Luksiassa. Kohderyhmänä ovat varsinkin ne nuoret, joilla on aiempia keskeytyneitä opintoja tai heillä tiedetään olleen haasteita opinnoissa sekä arjenhallinnassa. Nuorella on saattanut olla asiakkuus etsivän nuorisotyön tai Ohjaamon kanssa ennen opintojen alkua. Sujuvan polun toiminta on nuorelle täysin vapaaehtoista. Toimintamallin tavoitteena on monialaisen yhteistyön vahvistaminen ja varmentaminen. Myös ennakoiva työote on yksi tärkeistä työskentelyn tavoitteista. Monialaisessa yhteistyössä muodostetaan tukiverkko, joka seuraa ja tukee nuoren opintoja. Yhteistyöverkon tavoitteena on säilyttää nuoreen yhteys, ettei opinnoista keskeytyksiä tulisi. Suunniteltu tukiverkko muodostetaan nuorelle sopivista henkilöistä, pääsääntöisesti etsivästä nuorisotyöntekijästä tai Ohjaamon työntekijästä, sekä oppilaitoksen kuraattorista ja tutkinnon ohjaajasta. Tukiverkkoon voi tulla muitakin tahoja, kuten huoltaja alakäisen nuoren kohdalla tai joku muu verkostoyhteistyökumppani. Tukiverkko tapaa Sujuvan polun mallissa säännöllisesti ja suunnitellusti kolmen ensimmäisen opiskelukuukauden aikana nuoren ollessa mukana näissä kaikissa. (Hapulahti 2019)

Yhteistyössä pyritään nuorilähtöiseen, henkilökohtaiseen ja kokonaisvaltaiseen tukeen. Tuen avulla nuori pystyisi paremmin sitoutumaan ja suorittamaan opinnot

loppuun. Termillä nuorilähtöisyys tarkoitetaan sitä, että opintojen tavoitteet asetetaan sille tasolle, että nuoren on mahdollista saavuttaa ne. Tärkeää on myös, että nuori on oman elämänsä keskiössä, sitä kautta hän määrittelee itse myös muut avun tarpeet. Sujuvan polun yhdeksi keskeisemmäksi ja tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu nuoren itseohjautuvuuden ja itsetuntemuksen lisääminen siten, että hän tunnistaisi myös ennen opiskelua olleet haasteet ja tuen tarpeet. Nuoren motivaation ylläpitämiseen tulee myös panostaa. Jos nuori kuitenkin keskeyttää opintonsa, niin silloin on tärkeää, ettei hänelle tule siitä epäonnistumisen tunnetta. Tarkoitus on, että nuorta motivoidaan jatkamaan opiskelua, kun nuoren muut asiat ovat menneet parempaan suuntaan. Toimintamallissa on haluttu keskittyä mallintamaan monialaista yhteistyötä. Tarkoitus on, että tavoitteet, toteutus, arvot, toimintatapa ja osallistujien roolit ovat sovittu ja ne ovat kaikkien asianosaisten tiedossa. Tärkeää on myös se, että prosessia viedään yhdessä eteenpäin sovittulla tavalla. (Hapulahti 2019.)

5.3 Tampereen kaupunki ja Tredu: Varhaisen tuen toimintamalli

Mielenkiinto Tampereen seudun ammattiopiston kehittämishankkeeseen oli ilmi selvää. Sijaitseehan se lähellä, jolloin koulutukseen osallistuminen on ollut vaivatonta. Koulutustilaisuuksissa olen tutustunut heidän varhaisen tuen hankkeeseen. Tampereen seudun ammattiopiston strategiassa (2019-2022) yhdeksi toiminnan painopisteeksi on nostettu kestävä elämäntapa. Tällä tarkoitetaan, että nuorta ohjataan ja tuetaan aktiiviseen toimijuuteen opiskelijana ja kansalaisena. Opiskelijaa tuetaan ja ohjataan myös oman opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon ja jatkuvan oppimisen valmiuksiin työelämän muutoksissa. Tredun ajatus on, että kestävä elämäntapa on varhaista tukea ja ohjausta. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020, 2.)

Varhaisen tuen toimintamallissa on sovittu yhteiset periaatteet ja toimintatapa. Näiden avulla tuki toteutuu jokaisen opiskelijan kohdalla myös niissä tilanteissa, kun opiskelu- ja urasuunnitelman toteuttamisessa ilmenee haasteita. Toimintamallin ydin on, että huolta aiheuttavat asiat huomataan ja puututaan varhain. Eri-laiset nivel- ja siirtymävaiheet tulee yhdistää toimivaksi osaksi ohjauksen kokonaisuutta, jolloin se toimii myös varhaisena tukena. Tavoitteena on, että myös

tukea tehostetaan opiskelun aikana tapahtuvien siirtymien kohdalla sekä siirtymisessä jatko-opintoihin ja työelämään. Onnistuneella varhaisen tuen toiminnalla vähennetään negatiivisia keskeyttämisä, vahvistetaan opintojen loppuun viemistä ja tutkintojen suorittamista sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020, 2.)

Tredun varhaisen tuen toimintamalli on opiskelijan riittävän ja oikea-aikaisen ohjauksen ja tuen työväline. Toimintamallin tavoite on tukea OMA-opettajaa ja koko henkilöstöä opiskelijan hyvinvoinnin, opintojen etenemisen ja opiskelun jälkeisen urasuunnitelman toteutumisessa. Varhainen tuki tarkoittaa opiskelijasta välittämistä. Varhaisen tuen avulla keskitytään opiskeluun liittyvien vaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen, niiden puheeksi ottamiseen ja ratkaisujen hakemiseen yhdessä opiskelijan kanssa. OMA-opettaja ja opiskelija eivät ole tässä yksin, vaan oppilaitoksen toimijat ja yhteistyöverkostot koulun ulkopuolella ovat suunnitellusti mukana. Toimintamallilla halutaan tehostaa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden sekä opiskelijan ja OMA-opettajan yhteistyön merkitystä opiskelu- ja urasuunnitelman (HOKS) etenemisessä. Varhaisen tuen toimintamallissa ajatellaan, että tuen toteutuminen oppilaitoksessa on kaikkien yhteinen asia. OMA-opettajan ja opiskelijan tukena on oppilaitoksen sisäinen moniammatillinen toimijaverkosto ja sitä täydentävä ulkopuolinen tukiverkosto. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020, 4.)

Varhaisen tuen mallissa korostetaan, että ensimmäiset merkit opiskelun etenemisen muutoksista tai hankaluuksista tulee huomata ja ottaa opiskelijan kanssa puheeksi. Tarpeeksi varhainen havaitseminen ja reagointi voivat estää ongelmien syntyminen ja opintojen keskeytymisen. Keinot löytyvät keskustelemalla ja ohjauksella, kun ne havaitaan riittävän ajoissa. Toimintamallin tavoitteena on, että opiskelija voi jatkaa opintojaan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaan sillä ohjauksella ja tuella, mitä hän tarvitsee. OMA-opettajalla on suurin rooli varhaisen tuen antamisessa. Opiskelijalla saattaa olla jaksoja, jolloin OMA-opettajan opetusta ei ole. Tämän johdosta, kaikkien riittävä kirjaaminen tapahtumista, sekä poissaolojen seuranta ja puuttuminen poissaloihin ovat keskeistä varhaisen tuen toimintaa. Myös muu tiedonkulku henkilöstön välillä ja tieto

yhteisestä varhaisen tuen toimintatavasta auttavat havaitsemaan merkkejä opiskelun voimavarojen, opiskelukyvyn tai muusta ohjaustarpeen muutoksesta. Opiskelija itse voi myös tehdä aloitteen keskustelulle ja tuoda esiin asioita, jotka vaikuttavat hänen opiskeluunsa. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020, 5-6.)

Varhaisen tuen polussa on eri vaiheita, alkaen vaiheella huoli herää - puheeksi ottaminen. Neljännessä kohdassa OMA-opettaja kutsuu opiskelijan ohjauskeskusteluun, jos puheeksi ottamisen ja HOKS-keskustelujen jälkeen ei ole löytynyt ratkaisua tilanteeseen. Ohjauskeskusteluja järjestään useampia tarpeen mukaan, ja niihin voidaan kutsua verkoston toimijoita esimerkiksi opinto-ohjaaja, erityisopettaja, ammatillinen ohjaaja tai kuraattori. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020, 12.)

5.4 Niilo Mäki Instituutti: Motivoimaa-hanke

Niilo Mäki Instituutissa on toteutettu (2009-2012) kolmivuotinen ESR-rahoitteinen ammattiopiston opiskelijoihin suunnattu Motivoimaa-hanke. Hankkeen ensimmäiseksi tavoitteeksi muodostettiin opiskelijoiden oppimista ja opiskelua vaikeuttavien ongelmien löytäminen. Toiseksi tavoitteeksi asetettiin keskeyttämisriskissä olevien opiskelijoiden löytäminen sekä kehitettiin sopivia tehostetun tuen menetelmiä. Yhdessä hankkeen osa-alueessa keskityttiin toteuttamaan määrällinen pitkäaikaistutkimus, jossa selvitettiin motivaatio-ongelmien dynamiikkaa kaikilla opiskelijoilla, mutta myös riskiopiskelijoilla. Toisessa osa-alueessa tarkoitus oli kehittää tehostetun tuen malli oppilaitokseen sekä ryhmä- että yksilöohjaustilanteisiin. Kolmannessa osa-alueessa keskityttiin toimivien käytäntöjen dokumentoimiseen ja levittämiseen. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011, 36.)

Toimivien käytäntöjen levittämiseksi hankkeessa päädyttiin kirjoittamaan pedagoginen käsikirja. Kirjan avulla nuorten kanssa työskenteleville toimijoille saadaan luettavaksi hankkeen tutkimukseen perustuvaa tietoa sekä hyviä käytänteitä. Kirjassa keskeisimmät aihealueet ovat nuorten opiskelumotivaatio ja tehostettu tuki. Hankkeeseen sisältyi myös toisen asteen opetus- ja oppilashuoltohen-

kilöstön koulutusta. Näissä koulutuksissa perehdyttiin motivaation itsemääräämisteorian mukaisiin keskeisiin osa-alueisiin, joita ovat itsenäisyys eli autonomia, pätevyys eli kompetenssi, ja yhteenkuuluvuus sekä merkityksellisyyden kokemuksia näiden toteutumiseen opiskelijan näkökulmasta. Vinkkirjan tarkoitus on selvittää lyhyesti motivaatiota heikentäviä tekijöitä, valaista motivaation rakentamista tukevia osatekijöitä ja jakaa opetus- ja opiskelijahuoltohenkilöstön käytännössä testaamia, hyviksi havaitsemia toimivia tapoja motivaation ylläpitoon ja negatiivisen keskeyttämisen ehkäisemiseen. (Määttä ym. 2011, 36-40; Friman, Määttä & Salmi 2013, 4.)

Niilo Mäki instituutin hankkeiden (2009-2013) tuotoksena syntyi myös tehostetun motiivoinnin interventiomalli. Hankkeen aikana 3000 opiskelijalle teetettiin motivaatiota mittaavaa kysely. Noin 70 nuorta osallistui hankkeisiin sisältyviin motiivon tuen interventiojaksoihin. Hankkeen aikana saadut tulokset olivat erittäin lupaavia, joten mallia voidaan jakaa ja suositella kasvatusalan ammattilaisille, opettajille ja oppilashuollon henkilöstölle. Interventiomallissa opiskelijoille luotiin motivaatioteorioihin perustuva positiivinen sosiaalinen ympäristö. Nuorille järjestetyn ryhmän tunnelma tulee olla hyväksyvä, arvostava ja kuunteleva. Ryhmässä nuorille annettiin haasteellisia tehtäviä, joista he kuitenkin selviävät, ja saavat kokemuksen onnistumisesta oman yrittämisensä ansiosta. Vinkkirjassa tuotiin esille, että opiskelijalle oppimisympäristön kokemukset muun muassa yhteenkuuluvuudesta, pätevyydestä ja itsenäisyydestä ovat ratkaisevan tärkeitä opiskelumotivaation ja opintoihin kiinnittymisen kannalta. Nämä tekijät tulee huomioida opiskelijan kohtaamisessa, opettamisessa ja ylipäätään pedagogisissa ratkaisuissa. Opiskelijaa arvostamalla, kuuntelemalla ja mukaan ottavalla oppimisympäristöllä saadaan nuoret sitoutumaan opintoihinsa. Erityisen tärkeä sija on pätevyydellä, opiskelijan tulee kokea osaavansa oppitunnilla vaadittavia asioita. Tästä hänen tulee saada myönteistä ja välitöntä palautetta. (Friman ym. 2013, 21.)

Kokeiluvaiheessa ryhmämuotoinen tuki tavoitti parhaiten ne opiskelijat, joilla ei ollut näkyviä arjenhallinnan vaikeuksia ja opiskelumotivaatiota oli jonkin verran tallella. Ryhmätoiminnasta saadut kokemukset kuitenkin osoittivat, että osalle

opiskelijoista ryhmämuotoinen tuki on riittämätöntä. Ryhmätoiminnan rinnalle keuhitettiin nuorille säännölliset yksilöohjaukset. Hankkeessa keuhitettiin myös kuraattori-työparitoimintaa. Työparitoiminta tehosti joissakin tapauksissa nopeuttavan oppilaitoksesta eroamista. Joissakin tapauksissa nuorelle opintojen määräaikainen keskeyttäminen tai eroaminen on väistämätöntä runsaiden poissaolojen ja opintoihin sitoutumattomuuden vuoksi. Kaikilla opiskelijoille, joita tuettiin jatkossa, ongelma on ollut opintoihin kiinnittymättömyys. Opiskelijoiden kiinnittymättömyyden taustalla on; opintoja on jäänyt suorittamatta, sekä oppimisen vaikeuksia. Säännölliset ohjaustapaamiset ovat edistäneet opintojen suorittamista. (Määttä ym. 2011, 47-48.) Vinkkirjasta löytyy esimerkki tehostetun motivoinnin tuen interventiomallin toiminnasta. Viikoittain kokoontuva Motivaation tuki -kurssista sai yhden opintoviikon suorituksen. Kurssi toteutettiin ATTO-ainejaksolla vapaavalintaisten kurssien ajalla. ATTO-aineilla tarkoitetaan yhteisiä aineita, esimerkiksi äidinkielen ja matematiikan opintoja. Kurssin sisältöön löytyy informaatiota Motivoimaa hankkeen opettajan vinkkirjasta. (Friman ym. 2013, 23.)

6 KEHITTÄMISTYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Keinoja opiskelijoiden kouluun ja opintoihin kiinnittymiseen

Etsin tutkittavasta aineistosta opiskelijan kouluun kiinnittymisen toteutukseen soveltuvia käytäntöjä, jotka samalla soveltuvat myös kuraattorityöhön tehtäväksi. Nostin tuloksista aineistomatriisiin (TAULUKKO 1) tutkimuksen kannata olennaiset asiat esille.

Tuen tarpeen tunnistamiseksi suositellaan nuorille käytettäväksi tunneperäistä ja kognitiivista kouluun kiinnittymistä arvioivaa mittaria (Studiot Engagement Instrument-SEI) (Virtanen 2016, 59-61). Tuen tarpeen tunnistaminen vaihtelee tarkastelluissa toimintamalleissa. Motivoimaa -hankkeessa tehdyssä Opettajan vinkki-kirjassa on useita eri kyselyitä eri aihealueille, joiden avulla tunnistetaan opiskelijoista ne, jotka tarvitsevat tukea esimerkiksi oppimiseen, arjen hallintaan tai motivaatioon. Sujuvan polun mallissa nuorelle ei kyselyä varsinaisesti tehdä vaan, nuori ohjautuu asiakkaaksi joko etsivän nuorisotyön kautta tai oppilaitoksen aloitteesta. Myöskään varhaisen tuen mallissa ei ollut kaikille kohdistettua alkukyselyä, mutta Tredun internetsivuilta löytyy mahdollisuus tehdä sähköinen kysely, josta opiskelija itse saa kyselyn tulokset. Tulosten perustella opiskelija ohjataan ottamaan yhteys oikeaan palveluun. (Tredu. Opiskelijalle. Ohjaus ja tuki) Varhainen tuki -mallissa vastuuta osoitetaan opiskelijalle itselleen, mutta toki HOKS-keskustelun kautta myös OMA-opettajille. (Tampereen kaupunki. Tredu. 2020). Opiskelijoille teetetty kysely tuo varhaista tietoa oppimisvaikeuksista tai muista elämän hallintaan liittyvistä seikoista, josta on hyötyä ensinnäkin opiskelijalle itselleen, mutta myös esimerkiksi kuraattorityöhön.

Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että kouluun kiinnittymistä tukevat tekijät liittyvät muun muassa toimivaan vuorovaikutukseen. Nuoren myönteinen suhde opettajaan ja vahva perheen antama tuki koulunkäynnille auttavat opiskelijaa kiinnittymään kouluun. (Ulmanen 2017; Virtanen 2016). Sujuva polku -toimintamallissa ja Varhaisen tuen mallissa tuodaan esille, että tuen antamisessa on en-

sisijaisesti kyse välittämisestä, ei oppilaitoksen kontrollin tarpeesta. Kaikissa toimintamalleissa oli huomioitu vuorovaikutukseen liittyviä tärkeitä tekijöitä, kuten opiskelijan kuunteleminen ja hänen kanssaan keskusteleminen. Lisäksi toimintamalleista nousi esiin muun muassa sanat arvostus, luottamus ja turvallisuus. Toimiva vuorovaikutus on kuraattorityön keskiössä. Oppilas- ja opiskeluhuolto on opiskelijan hyvän oppimisen tuen lisäksi myös hyvän sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä. Kuraattorityön tarkoitus on myös edistää sosiaalista hyvinvointia erilaisilla toiminnoilla koulu yhteisössä. (L1287/2013).

Motivoimaa -hankkeessa on tutkittu opiskelijoiden oppimista ja opiskelua vaikeuttavia ongelmia, ja sitä kautta suunniteltu tehostetun tuen menetelmiä. (Määttä ym. 2011,40). Tredun varhaisen tuen mallissa on panostettu oppilaitoksen henkilökunnan koulutukseen, että saadaan opiskelijoille suunnatulle toiminnalle ymmärrystä. Merkitystä toimintamallien suunnittelussa on ymmärtää nuoren syyt ja seuraukset liittyen ongelmatilanteisiin. On hyvä tietää mahdollisia syitä esimerkiksi opiskelijan poissaoloille. Toimintamallien suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitu opiskelijan osallisuuden merkitys. Tärkeää on, että opiskelija saa tarvittavaa tukea, mutta on itse määrittelemässä tuen tarvetta ja siihen liittyviä ratkaisuja ja keinoja. Osallisuus lisää motivaatiota pysyä mukana hänelle järjestetyssä suunnitelmassa. Moniammatillisuus oli jokaisen toimintamallin keskeinen teema. Sujuvan polun toimintamalli on rakennettu kuraattorityöhön, muiden toimijoiden kumppaniksi. Motivoimaa -hankkeessa oli huomattu hyötyä kuraattorityöpari kokeilusta. Varhaisen tuen mallin prosessiin on merkitty kuraattorin mukaantulo jo puheeksi ottamisen kohdalle, sekä tarvittaessa mahdollisuus osallistua HOKS-keskusteluihin, ohjauskeskusteluihin ja kuulemistilaisuuteen. Varhaisen tuen prosessin mukana kulkee mahdollisuus hyödyntää opiskeluhuollon monialaista asiantuntijaryhmää, johon kuraattori kuuluu.

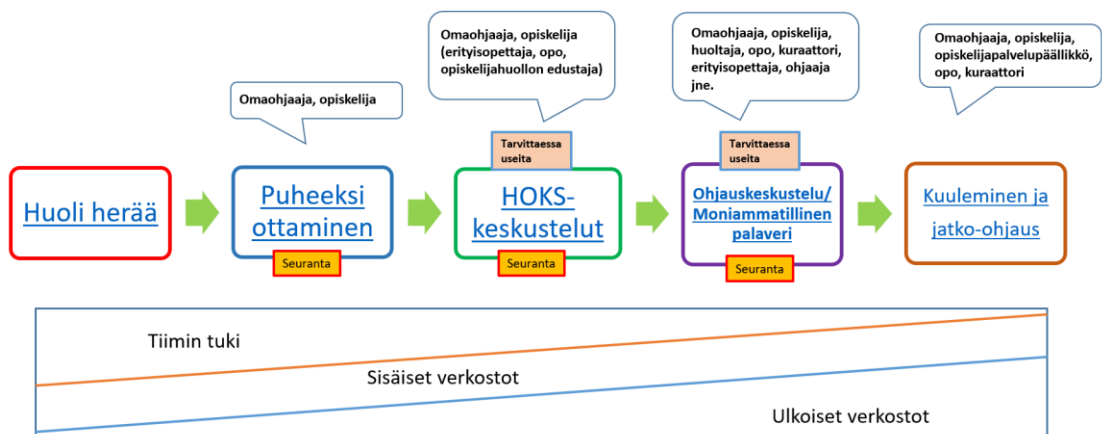
Kaikissa toimintamalleissa on keskeisenä tavoitteena estää opiskelijan opiskelun negatiiviset keskeyttämiset, jolla tarkoitetaan sellaista keskeyttämistä, jossa ei ole suunniteltua jatko-ohjausta. Kuraattorityöllä tavoitellaan tilannetta, jossa opiskelijan kanssa etsitään turvallisesti ja ratkaisukeskeisesti yhdessä syitä ja seurauksia tilanteeseen. Tämän jälkeen tehdään moniammatillisesti yhteistyötä eri

toimijoiden kanssa nuoren jatko-ohjauksen ja tuen varmistamiseksi. Jokaisessa mallissa nostettiin esille ja koettiin tärkeäksi suunnitelman seuranta.

6.2 Kehittämisehdotukset VAAOn kuraattoriyöhön

Kehittämisehdotukset ovat syntyneet opinnäytetyön prosessin aikana. Aluksi tutustuin laajasti kouluun kiinnittymisen tutkimuksiin ja kuraattoriyöhön liittyviin opinnäytetöihin. Sen jälkeen tutustuin laajasti erilaisiin opiskelijoille tarkoitettuihin varhaisen tuen toimintamalleihin. Vertailuun otin kolme toimintamallia, joista keräsin oman työn kehittämiseen tärkeimmät kohteet. Tämän lisäksi olen säännöllisesti tavannut kohdeorganisaation opiskelijapalvelupäällikköä ja peilannut ajatuksiani hänen kanssaan. Olen esitellyt benchmarkkauksesta nousevia kehittämisideoita omassa opiskeluhuollon tiimissä.

Opinnäytetyön Valkeakosken ammattiopiston uusi varhaisen tuen toimintamalli otettiin käyttöön (syksy 2020) samaan aikaan kuin oma kuraattoriyön kehittämisprosessi oli käynnissä. Varhaisen tuen toimintamalli on mukailtu Tredun varhaisen tuen mallista. Oheisesta kuvasta voi nähdä opinnäytetyön kohdeorganisaation varhaisen tuen mallin.

Kuvio 2. Valkeakosken ammattiopiston varhaisen tuen malli (mukailtu Tredun mallista)

Oppilaitoksemme varhaisen tuen mallissa kuraattorit osallistuvat tarvittaessa joihinkin vaiheeseen. Huoli herää ja puheeksi ottaminen - kuuluu kaikille koulussa

työskenteleville, joille opiskelijasta huoli herää. Kuraattori osallistuu pyydettyäessä HOKS- ja ohjauskeskusteluihin sekä moniammatillisiin palavereihin. Myös kuulemiseen ja jatko-ohjaukseen kuraattori voi osallistua silloin kuin se katsotaan hyödylliseksi. Tärkeitä työtehtäviä ovat myös kirjaukset ja seuranta. Näiden toimien jalkauduttua jämäköityy muun muassa poissaoloihin liittyvä seuranta ja puuttuminen.

Opinnäytetyön benchmarkkauksen avulla syntyneet kehittämistyön tulokset ja ehdotukset ovat alla olevaan taulukkoon (TAULUKKO 2). Kehittämisehdotuksia suunniteltaessa ensisijaisesti tulee miettiä, että opiskeluhuollon kuraattorityön tulee olla järjestetty niin, että käytännöt ja toimintatavat tukevat opiskelijoiden mahdollisuuksia käyttää palveluja. Tämän lisäksi tulee varmistaa opiskelijoiden ja huoltajien juridisten oikeuksien toteutuminen sekä monialaisen yhteistyön onnistuminen. Tähän tarvitaan kuraattorin läsnäoloa ja keskusteluyhteyttä jo ennen kuin varsinaisia ongelmia on opiskelijalle kasaantunut. Koulun kiinnittämisen teoriaan perustuen tulee panostaa vuorovaikutukseen ja tutustumiseen. Tähän ehdotan alkuhaastatteluita kaikille aloittaville opiskelijoille. Tätä kokeiltiin jo tänä syksynä ensimmäisen kerran. Haastattelijoina toimivat kuraattorit ja ammattiohjaajat. Alkuhaastattelurungon (LIITE1) suunnittelun aloitin keväällä 2020. Teamsin tiedostoihin tallennettuna sitä pääsivät opiskeluhuollon tiimin jäsenet muokkaamaan ja lopulta syksyllä se oli valmis ensimmäistä kertaa käytettäväksi. Alkuhaastatteluista on tullut jonkin verran jo palautetta. Ammattialojen ohjaajat pitivät alkuhaastattelua hyödyllisenä tutustumisen keinona. Opiskelijat toivat haastatteluissa ilmi myös oppimisvaikeuksiin liittyviä asioita, joihin voitiin yhdessä ohjaajan kanssa suunnitella tukea. Etsivän nuorisotyön kautta tuli myös palautetta alkuhaastatteluista. Heidän asiakkaistaan, jotkut olivat kokeneet haastattelun merkitykselliseksi. Itse olen haastatellut kolme ryhmää eli noin 60 opiskelijaa. Ehdottomasti paras anti on ollut se, että tapaan opiskelijan vailla minkäänlaista alkuongelmaa. Resurssipuutteen takia on hyvä, että ryhmiä jaetaan työntekijöiden kesken.

Myös kuraattorin yksilötyötä tulee kehittää niin, että keskusteluihin lisätään aiheet opiskelijan itsenäisyydestä, pätevyydestä, yhteenkuuluvuudesta sekä merkityk-

sellisyydestä koulua ja opintoja kohtaan. Näiden motivaation itsemääräämisteorian mukaisesti osa-alueisiin kannattaa panostaa, koska niiden avulla opiskelijalle saadaan lisättyä hänen omaa motivaatioonsa, mutta myös ymmärrystä hänestä itsestään ja opintojen sisällöstä. Jatkossa tämän psykososiaalisen työn kehittämiseen tulee kehitellä joitakin toimivia menetelmiä.

Yksilötyön lisäksi kuraattorityöstä kannattaa toteuttaa hyvinvointiin liittyviä teematunteja sekä ryhmätoimintaa kohdennetulle ryhmälle. Ryhmätoiminnassa tulee panostaa positiiviseen sosiaaliseen ympäristöön, jossa nuoret kokevat tulevansa hyväksytyksi ja arvokkaaksi. Ryhmissä ja ryhmien kanssa työskentelyyn ei kuraattorin työaika kunnolla riitä. Työn ollessa kuitenkin merkityksellistä monelta eri suunnalta tarkasteltuna, tulee ajankäyttöön liittyviä asioita suunnitella. Keinoksi ehdotan yhteistyön kehittämistä ja kumppanuuksien etsimistä. Yhteistyötä voidaan lähteä kehittämään opiskeluhuollon, opettajien, opiskelijakunnan ja muiden kunnan toimijoiden kanssa, unohtamatta 3. sektorin toimijoita.

Vertailussa mukana olevissa toimintamalleissa korostettiin yhteistyön merkitystä. Tämän takia nostan yhteistyön kehittämisen yhdeksi ehdotukseksi, varsinkin etsivän nuorisotyön kanssa tulee sopia selkeä toimintamalli yhteistyöhön. Seutukunnan etsivän nuorisotyön kanssa on sovittu ensimmäinen suunnittelukokous, jossa yhteistyön kehittäminen aloitetaan. Yhteistyötä saadaan lisättyä niin, että kuraattori jalkautuu ammattiosastoille, jonka avulla yhteistyötä voidaan parantaa ammattiopettajien, opiskelijoiden ja kuraattorin välille. Yhteistyötä tulee myös kehittää huoltajien suuntaan. Jo varhaisessa vaiheessa tulee ottaa yhteys huoltajiin, auttaa heitä kiinnittämään omaa nuorta opintoihin. Tärkeää on kokoontua niin, että paikalla on opiskelija, huoltajat ja opettaja. Kuraattori voi olla paikalla antamassa omaa osaamistaan arvostavaan vuorovaikutukseen, silloinkin kun on kyse opiskelijan haasteista kiinnittyä opintoihin. Opinnäytetyötä tehdessä ymmärrys työnteon arvioimisen tärkeydestä nousi voimakkaasti esille, sen takia nostin sen oheiseen taulukkoon ja tulevaisuudessa kehittämisen alle.

TAULUKKO 2: Kehittämisehdotukset kuraattorityöhön toisen asteen oppilaitokseen

Keinot opiskelijan kouluun kiinnittämiseen	Tavoitteet	Resurssit	Arviointi
Alkuhaastattelu aloittaville opiskelijoille	Varhainen tuki, tunnettavuuden lisääntyminen	Kuraattorit ja ohjaajat	Hyödyllinen
Yksilötyön kehittäminen	Keskustelua osallisuudesta, itsenäisyydestä, pätevyydestä, yhteenkuuluvuudesta	Kuraattorin pääasiallinen työmuoto	Keskustelua opiskelijan kanssa yksilötyön vaikuttavuudesta
Hyvinvointi -oppitunnit	Hyvinvoinnin edistäminen	Yhteiskumppaneiden etsiminen	Palautejärjestelmän kehittäminen
Ryhmätoiminta	Sosiaalisten taitojen harjoittelu	Yhteistyökumppaneiden etsintä	Palautejärjestelmän kehittäminen
Huoltajin ja koulun välinen yhteistyö	Molemminpuolinen tiedon ja vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen	Työn priorisointi	Suoran palautteen pyytäminen
Nivelvaihtely (9lk ja etsivän nuorisotyön asiakkaat)	Opiskelijan kiinnittäminen kouluun	Työn keskittäminen rauhalliseen jaksoon, esim. touko- ja kesäkuu	Palauttejärjestelmän kehittäminen
Kuraattorityön arviointi	Vaikuttavuuden selvittäminen	-	-

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisilla kuraattorityön toiminnoilla vertaisarvioituissa toimintamalleissa tuetaan toisen asteen opiskelijaa kiinnittymään opintoihin. Benchmarkkauksen tuloksien pohjalta tein kehittämis ehdotuksia omaan kuraattorityöhön. Opinnäytetyötä tehdessä olen huomannut, että oppilaitoksessa odotetaan opiskelijahuollon toiminnalta tehokkuutta ja vaikuttavuutta opiskelijoiden tukemiseen silloinkin, kun opiskelija ei enää säännöllisesti ole läsnä opinnoissaan. Minulla on ollut henkilökohtainen tarve kehittää opiskelu huollon kuraattorityötä vastaamaan tämän päivän opiskelijoiden tarpeita. Arjessa palvelujen laatu voi vaihdella eri tilanteissa, esimerkiksi silloin kuin kukaan ei ehdi tai huomaa puuttua tarpeeksi ajoissa opiskelijan poissaoloihin tai puuttuminen ja avun tarjoaminen ei paranna opiskelijan tilannetta. Mainitut esimerkkitapaukset johtuvat toki monista eri asioista, vaikkapa siitä, ettei opiskelija uskalla kertoa aitoa syytä poissaoloihin tai oppilaitoksessa ei olla sovittu kenelle työn hoitaminen kuuluu. Toivon, että pääsemme pureutumaan tilanteisiin paremmin, kunhan oppilaitoksen kehittämisprosessit saadaan hiottua yhdessä kuntoon. Kuitenkin tulee tiedostaa, että kehittäminen ei voi koskaan varsinaisesti päättyä, vaan se on jatkuvaa työn kehittämistä ja erilaisiin tarpeisiin vastaamista.

Minulle itselleni on tärkeää, että arvostan jokaista yksilöä omana itsenään, oli hän sitten opiskelija tai yhteistyökumppani. Uskon, että kohtaamalla nuori arvokkaasti ja kunnioittavasti, sekä kuuntelemalla mitä hänellä on sanottavaa, hänen asioihinsa voidaan paremmin vaikuttaa. Kun nuori saa osallisuuden kokemuksen omiin asioihinsa, sillä on suuri merkitys tulevaisuuden työskentelyyn. Kouluun kiinnittymisen käsite voidaan hyvin laajentaa myös seuraavalle tasolle. Tasolle, jossa puhutaan ihmisten yhteiskuntaan kiinnittymisestä. Kun ihminen kiinnittyy yhteiskuntaan, hän ei syrjäydy vaan kokee kuuluvansa johonkin porukkaan, tuntee itsensä hyväksytyksi ja hyödylliseksi. Benchmarkkauksesta löytyvät toimivat käytänteet opiskelijan kouluun kiinnittymisen tukemiseen sopivat hyvin kohdeorganisaatiossa oleviin kehittämisen kohtiin. Jouduin rajaamaan erittäin paljon benchmarkkausta tehdessä, että tuloksista olisi eniten hyötyä kuraattorityöhön.

Kuraattorityön resurssit säilyvät samanlaisina jatkossakin, silloin tulee pohtia mihin sijoittaa uudet kehittämis ehdotukset. Samaan aikaan ei voi ottaa käyttöön kaikkia uusia ehdotuksia. Tulee myös realistisesti arvioida työtä tehdessä millaiseen työhön panostaa. Toki tulee ymmärtää, ettei vaikuttavuutta voi nähdä kovinkaan nopeasti. Tästä keskustelua tulee jatkaa työnohjauksessa, opiskeluhuollon tiimissä ja esimiestasolla.

Parasta opinnäytetyön tekemisessä oli se, että keskityin benchmarkkaukseen eli tutkin muiden kehittelemiä toimintoja opiskelijoiden kouluun kiinnittymiseen. Sain valtavasti uutta tietoa opiskelijan kouluun kiinnittymisen haasteista sekä tietoa keinoista, kuinka kiinnittää opiskelija uudelleen kouluun ja opintojen pariin. Kehittämistyössä on myös omat heikkoudet ja riskit. Tulevaisuus näyttää soveltuuko löydettyt keinot kohdeorganisaation kuraattorityöhön. Haasteeksi varmasti muodostuu jo nyt ylikuormittunut kuraattorityö, johon on vaikea sovittaa mitään uutta. Kuitenkin uskon, että uusien kumppanuuksien löytäminen ja yhteistyön kehittäminen vapauttavat tilaa kalenterista. Totta on myös se, että olen vielä melko uusi kuraattori ammattiopistolla. Kokemusta ei ole vielä kovasti kertynyt ja yhteistyötahot- ja kumppanit ovat uusia. Mahdollisuuksia on kuitenkin onnistua, koska ideoita on paljon, eikä kaikkea tarvitse ottaa heti käyttöön. Benchmarking vertaisarviointi sopi erittäin hyvin tämän opinnäytetyön menetelmäksi. Ajatuksissani on vielä jossain vaiheessa tehdä benchmarking vierailuja, kunhan COVID -pandemia hellittää. Wallinin (2011, 156-158) mielestä koulusosiaalityön asiantuntijuus kehittyy jatkuvan oman osaamisen uudistamisesta. Työntekijän osaaminen karttuu yhdessä ammatillisten tietojen ja taitojen välityksellä. Tärkeää on ylläpitää tutkivaa ja kehittävää otetta työssä. Tällaisen tutkivan otteen keskeinen väline on reflektio. Mielestäni reflektio on yksi keskeisimmistä sosionomin työkaluista.

Lopuksi mietin, miten pedagogisen kouluun kiinnittymisen toiminnot soveltuvat sosionomin kompetensseihin. Sosionomin kompetensseja ovat sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamis-

vaatimukset. Sosionomi.) Eettinen näkökulma voidaan ottaa tarkasteluun opinnäytetyön aiheen valinnasta. Koulukuraattorityössä työskentelee usein sosionomi, joten kuraattorityön kehittäminen opinnäytetyönä oli eettinen valinta. Opiskelijan kouluun kiinnittämisen keinot ovat ensisijaisesti vuorovaikutukseen perustuvia. Virtanen (2016) selittää koulun kiinnittymisen perustuvan opiskelijan ja kouluympäristön vuorovaikutukseen. Sosionomin asiakastyön osaamiseen olisi tärkeää sisällyttää vuorovaikutusosaamista, jota nimenomaan vahvasti tarvitsemme opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen. Opiskelijan kouluun kiinnittymisen avuksi tarvitaan monialaista palveluosaamista. Jos nuorella on vaikkapa päihde- tai mielenterveysongelmia, hänet tulee osata ohjata ja saattaa oikeiden palveluiden piiriin. Opinnäytetyössäni sosiaalialan palvelujärjestelmää ei tuotu esille työn rajauksen vuoksi, vaikka toki se sisältyy opiskelijan kouluun kiinnittämisen osaamisalueeseen. Sosionomin yksi kompetenssi on tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. Tämä opinnäytetyöprosessi on osaltaan lisännyt omia valmiuksiani tutkimukselliseen kehittämis- ja innovaatio-osaamiseen.

LÄHTEET

- Aho, S. & Mäkiaho, A. (2014). *Toisen asteen koulutuksen läpäisy ja keskeyttäminen*. Vuosina 2001 ja 2006 toisen asteen opintonsa aloittaneiden seurantatutkimus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014:8. Saatavilla 25.10.2020 <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aho-s-ja-makiaho-a-toisen-asteen-koulutuksen-lapaisy-ja-keskeyttaminen-2014.pdf>
- Ammattinetti. Koulukuraattori. Saatavilla 15.11.2020 http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/287_ammatti
- Diak. Opiskelu. Opiskelijan polku. Opintojen suorittaminen. Arviointi. Osaamisvaatimukset. Sosionomi. Saatavilla 25.10.2020 <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/>
- Finn, J. D. 1989. Withdrawing from school. *Review of Educational Research* 59 (2), 117–142.
- Friman, H., Määttä, S. & Salmi, E. (2013). *Toimia tapoja. motivaation ylläpitoon. Opettajan vinkkiraja*. Niilo Mäki Instituutti. Saatavilla 29.9.2020 <https://www.nmi.fi/wp-content/uploads/2019/01/opettajan-vinkkiraja-1.pdf>
- Hapulahti, T. (2018). *Sujuvalle polulle ammatillisessa koulutuksessa. Monialaisen yhteistyön mallintaminen*. (Opinnäytetyö, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Järjestö- ja nuorisotyö YAMK) Saatavilla 29.9.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/153575/Hapulahti_Tuula.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hapulahti, T. (21.12.2019). *Sujuvalle polulle ammatillisessa koulutuksessa*. Koordinaatti. Saatavilla 14.11.2020 <https://www.koordinaatti.fi/en/node/6>
- Hirvonen, M. & Muuronen, A. (2014). Ammatillisten oppilaitosten haasteet ja mahdollisuudet opiskelijoiden tuen järjestämisessä. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, M. (Toim.) *Otetta Opintoihin*. (s. 28-35) Porvoo: Bookwell Oy

- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Autio E. & Palmqvist, R. (2018). *Yhteisestä työstä hyvinvointia. Opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 28.12.2019
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-137-9>
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., Järvinen, J. & Fagerlund-Jalokinos, S. (2019) *Toisella asteella toimien – opas oppilaitoksen opiskeluhoitoryhmälle*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla 14.11.2020
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138568/URN_ISBN_978-952-343-374-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hotanen, J, Laine, R.O., & Pietikäinen, S. (2001). Benchmarkin-opas. Opi hyviltä esikuvilta. Espoo: Otamedia
- Jyväskylän yliopisto. *Lähiluku*. Saatavilla 22.1.2019 <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analysimet/netelmat/lahiluku>
- Karjalainen, A. (2002). *Mitä benchmarking-arviointi on?* Teoksessa Hämäläinen & Kaartinen-Koutaniemi (toim.) Benchmarking korkeakoulujen kehittämisen välineenä. (s.7-10) KORKEAKOULUJEN ARVIOINTINEUVOSTON JULKAISUJA 13:2002 Saatavilla 3.5.2020
https://karvi.fi/app/uploads/2015/01/KKA_1302.pdf?fbclid=IwAR282_MhdN7z5ftPzROYgtL2rcAhLfyEpKOWaXRM5qvucLy-ODW0Ihh96jc
- Kiiveri, L., Peltomaa, I. & Toivanen, J. (2014). Nivelvaihtely ja keskeyttämisen ehkäisy. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, M. (Toim.) *Otetta Opintoihin*. (s. 28-35) Porvoo: Bookwell Oy
- Koskela, T. Opiskeluhoito osana koulu yhteisön toimintakulttuuria. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) *Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena*. (s. 279-294). Jyväskylä: PS-kustannus
- Kuorelahti, M. & Lappalainen, K. (2017). Sosioemotionaalisten taitojen arviointi, tukeminen ja ohjaus. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) *Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena*. (s. 85-109). Jyväskylä: PS-kustannus

- Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P. (2006). *Sosiaalipedagoginen sosiaalisuus koulussa*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Kuronen, I. (2014) Keskeyttämisilmiöiden tarkastelua. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, M. (Toim.) *Otetta Opintoihin*. (s. 61-71) Porvoo: Bookwell Oy
- L 1287/2013 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. Saatavilla 26.10.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- L 817/2015 Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Saatavilla 15.11.2010
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>
- L 531/2017 Laki ammatillisesta koulutuksesta. Saatavilla 26.10.2020
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>
- Määttä, S. (2007). Achievement strategies in adolescence and young adulthood. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos) Saatavilla 2.1.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3045-5>
- Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. (2011). *Motivoimaa-hanke ammatillisen nuorisostaen koulutuksessa*. Saatavilla 24.10.2020 <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2011/04/M%C3%A4%C3%A4tt%C3%A4-ym.pdf>
- Nivala, E. & Ryyänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Tallinna: Printon Trükikoda.
- Nuorisobarometri (2017). Saatavilla 4.1.2020 https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf
- Opetusalan ammattijärjestö OAJ. Toisen asteen koulutus. Saatavilla 14.11.2019 <https://www.oaj.fi/politiikassa/suomalainen-kasvatus-ja-koulutusjarjestelma/toisen-asteen-koulutus/>
- Pöysä, J. (2015). *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Vantaa: Multiprint
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkari-
nen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo,
J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A. & Gissler, M. (2018) *Suomi lasten kasvu-
ympäristönä. Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
julkaisuja 210. Saatavilla 2.1.2020 [URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2)

- Silvennoinen, V. 2017. Käsityksiä koulutuksen keskeyttämisestä koulukuraattoreiden kertomana: fenomenografinen tutkimus koulukuraattorien työstä toisella asteella. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta) Saatavilla 29.12.2019
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101292/GRADU-1496238928.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sirén, S. (2018). "Lastuja laineilla, jotka menee sinne minne tulli kuljettaa." -Eri-tyistä tukea saavien oppilaiden kouluun kiinnittyminen erityisopettajien näkökulmasta. (Eri-tyispedagogiikan proseminarityö. Jyväskylän yliopisto. Avoin yliopisto) Tuloste tekijän hallussa.
- Sointu, E., Virtanen, T., Lappalainen, K. & Hotulainen, R. (2017). Vahvuuksien ja motivaation tukeminen edistämässä koulupolulle kiinnittymistä ja hyvinvointia. Teoksessa S. Puukari, K. Lappalainen. & M. Kuorelahti. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Juva: Bookwell Oy, 111-122.
- Tampereen kaupunki. Tredu. (29.1.2020). Varhaisen tuen toimintamalli. Opintojen etenemisen ja opiskelijan hyvinvoinnin tukemiseksi Tampereen seudun ammattiopistossa. Saatavilla <https://6aikaduunipolku.fi/wp-content/uploads/2020/03/Opiskelijoiden-varhaisen-tuen-toimintamalli-ilman-liitteita.pdf>
- Terrihauta, A-L. (2010) Koulukuraattorin näkemyksiä työstään. (Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma) Saatavilla 15.11.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22557/Terrihauta_Anna-Leena.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus. Saatavilla 14.11.2020
https://www.stat.fi/til/kkesk/2017/kkesk_2017_2019-03-14_tie_001_fi.html
- THL. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. Saatavilla 4.1.2020 <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2019>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Saatavilla 18.1.2019 https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.
- Tredu. Opiskelijalle. Ohjaus ja tuki. Saatavilla 29.9.2020
<https://www.tredu.fi/opiskelijalle/ohjaus-ja-tuki.html>
- Ulmanen, S. (2017). Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. (Väitöskirja, Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö) Saatavilla 4.1.2020
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101792/978-952-03-0465-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Wallin, A. (2011) *Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin*. Helsinki: Tietotalo Oy
- Virtanen, T. (2016a) Student engagement in Finnish lower secondary school. (Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos) Saatavilla 2.1.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3>
- Virtanen, T., Malinen, O.-P., & Haverinen, K. 2016. Yläkoulun oppilaiden kouluun kuulumisen kehityskulut 7. luokan alusta 8. luokan alkuun: Kehityskulkujen yhteys oppilaiden käytösoireisiin. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 26 (2), 56-74.
- Virtanen, T. (2016b) Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen. Saatavilla 14.11.2020 <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/08/virtanen.pdf>

LIITE 1. Opiskelijan alkuhaastattelu

Opiskelijan alkuhaastattelu

Haastattelija:

Opiskelijan nimi ja luokka:

Päivämäärä:

Kerro erilaisista tuen muodoista, mitä VAAOlla on (opinto-ohjaaja, kuraattori, ohjaaja, terveydenhoitaja, psykologi jne.) ja tämä on alkukartoitus, joka tehdään kaikille aloittaville opiskelijoille.

Opiskelu

- a. Pääsitkö haluamaasi alaa opiskelemaan?
- b. Millaiset odotukset sinulla on opiskelusta?
- c. Mietityttääkö jokin asia opiskelun aloituksessa?
- d. Jos sinulla tulisi ongelmia opiskelujen kanssa, keneltä pyydät apua mieluiten; kotoa, kavereilta vai koulusta (keneltä)?
- e. Millaista apua olet saanut aiemmin opinnoissasi?

Ihmissuhteet ja vapaa-aika

- a. Missä asut ja kenen kanssa?
- b. Tuletko toimeen asuinkavereittesi kanssa?
- c. Millä kuljet kouluun?
- d. Onko sinulla ystäviä/kavereita?
- e. Onko sinulla mukavaa tekemistä vapaa-ajallasi?

Toimeentulo

- a. Onko sinulla kaikki tarvittavat opintoetuudet kunnossa?
- b. Huolestuttaako sinua taloudellinen tilanteesi?

Muu, mikä?

- a. Millaiseen yhteiseen tekemiseen osallistuisit mielelläsi täällä koulussa? (Opiskelukunnan toiminta)
- b. Onko sinulla nyt jotain sellaista, mihin kaipaisit apua ja tukea?

Jatko-ohjaus

- a. Otetaan yhteyttä terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi, erityisopettaja, opo
- b. Seuranta tuki
- c. Kaikki hyvin

Suostun siihen, että oheiset tiedot saa välittää Valkeakosken ammattiopiston opiskeluhuollolle. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti. Lomake hävitetään.